

ER TÖŞTÜK

Kaynakçalar:

Kitaplar:

Akmataliyev, A. A. (Ed.). (1996). *Er Töştük: Epos* (R. Sarypbekov & M. Mukasov, Eds.). Sham.

Videolar:

Presentation in English. (n.d.). *Er Toshtuk: Presentation in English* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=73V1arwBx5E>

Play in Kyrgyz. (n.d.). *Er Toshtuk: Play in Kyrgyz* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=XqqIMw8d1CQ>

Prose version of the epic poem. (n.d.). *Er Toshtuk: Prose version of the epic poem* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=qy1eTfRh9vs>

Cartoon in Kazakh. (n.d.). *Er Toshtuk: Cartoon in Kazakh* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=uu4zOAaYYtA>

GENEL BILGI

Destan

Kırgızların *Er Töştük* destanı, Orta Asya ve Güney Sibirya'da yaşayan Türk ve Moğol halklarının destanlarıyla ortak birçok unsur taşır. Destandaki bazı olaylar, kahramanlar ve motifler başka halkların anlatılarında da görülür. Bu benzerlikler, *Er Töştük*'ün ortak bir sözlü anlatı geleneği içinde şekillendiğini düşündürmektedir. Bunun yanında destanda Orta Asya ve İran folklorundan gelen çeşitli unsurlar da yer alır.

Er Töştük'ü ilk inceleyen araştırmacı Vasili Radlov'dur. Radlov, Türk halklarının sözlü edebiyat ürünlerini topladığı *Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme* adlı eserinde destanın iki farklı anlatımını yayımlamıştır. Tatarların *Yir Töşlik* anlatısı eserin IV. cildinde, Kırgızların *Er Töştük* destanı ise V. cildinde yer alır. Radlov, kitabın girişinde bu iki anlatıyı karşılaştırmış ve olayların kuruluşunda görülen benzerliklere dikkat çekmiştir.

Er Töştük üzerine çalışmalar daha sonra farklı ülkelerden araştırmacılar tarafından sürdürülmüştür. G. N. Potanin, destandaki olayları ve motifleri Anglo-Fransız, Kafkas, Moğol ve Slav halk anlatılarıyla karşılaştırmıştır. Potanin'e göre *Er Töştük*'te görülen bazı motifler yalnızca Orta Asya'ya özgü değildir; bunların benzerlerine Moğolistan'dan Batı Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir bölgede rastlanır.

Buryat araştırmacı M. N. Khangalov da bu karşılaştırmalı çalışmalara katkıda bulunmuştur. *Balagansky Sbornik* adlı folklor derlemesinde Buryatların *Geser* destanından bazı bölümlere yer vermiş ve bunları *Er Töştük* ile karşılaştırmıştır. Daha sonraki dönemde P. A. Falev ve V. M. Jirmunski, destanın doğu kaynakları ve tür özellikleri üzerinde durmuşlardır.

H. G. Koroglu ise destandaki motif ve kahramanları İran mitolojisiyle ilişkilendirerek incelemiştir. Kırgız *Er Töştük*'ün yanı sıra Kazak *Er Töştik* ve Tatar *Yir Töşlik* de bu araştırmaların konusu olmuştur. Araştırmacılar, bu anlatıların kökenlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini ve ortak anlatı unsurlarını karşılaştırmalı olarak ele almışlardır.

Kırgızlar *Er Töştük*'ü 1920'li yıllardan itibaren yazıya geçirmeye başlamıştır. Yapılan derlemeler, destanın halk arasında iki farklı biçimde yaşadığını ortaya koymuştur. Bir yanda nesir halinde anlatılan hikâyeler, diğer yanda manzum biçimde söylenen eski bir kahramanlık destanı vardır. Kuzey Kırgızistan'da bazı nesir anlatıları halk anlatıcılarından derlenmiştir. Güney Kırgızistan'da ise *Er Töştük*, geniş hacimli bir destan olarak bilinmektedir.

Destanın manzum ve eski kahramanlık anlatımı 1937 yılında kayda geçirilmiştir. Folklor araştırmacısı Ybyraiym Abdyrakhmanov, bu metni dönemin en tanınmış destancılarından Sayakbay Karalaev'den derlemiştir. Süleyman Kaipov'un verdiği bilgilere göre Karalaev'den kaydedilen metin 16.559 dizedir. Bu uzunluk, *Er Töştük*'ü Kırgızların diğer küçük destanlarından ayırır. Destan, yalnızca Kırgızlar arasında değil, diğer Türk halklarının destanları arasında da hacmi bakımından öne çıkan eserlerden biridir.

Bunu diğer destanlarla karşılaştırdığında *Er Töştük*'ün uzunluğu daha açık görülür. Kazakların *Koblandı Batır* destanı yaklaşık 6.490 dizeden oluşur. Altayların *Maaday Kara* destanı 7.735, Hakasların *Altın Arı* destanı 10.371, Özbeklerin *Alpamiş* destanı ise yaklaşık 14.000 dizedir.

Bu destanların her biri kendi halkının en uzun anlatıları arasında bulunur. Buna rağmen 16.559 dizeye ulaşan *Er Töştük*, bunlardan daha hacimlidir. Üstelik destanın başka geleneklerde nesir biçiminde anlatılan örneklerinin bulunması, Kırgızlarda ise son derece uzun bir manzum destan olarak yaşaması ayrıca dikkat çekicidir. Bu özellik, Kırgızların destan anlatma geleneğinde *Er Töştük*'ün önemli bir yere sahip olduğunu gösterir.

Ancak destanın günümüze ulaşan metinleri arasında ciddi uzunluk farkları vardır. Sayakbay Karalaev'den kaydedilen metnin tamamı 16.559 dizedir.

1938 yılında yayımlanan baskıda 16.017 dize bulunurken 1956 baskısında bu sayı 12.311'e düşmüştür. 1969-1981 yılları arasında yayımlanan baskılarda ise 14.154 dize yer alır. Aradaki farklar, metnin her baskıda aynı şekilde korunmadığını göstermektedir.

Yayımlama sürecinde destanın bazı bölümleri çıkarılmış, bazı dizeler değiştirilmiş ve yeni dizeler eklenmiştir. Kimi kişi adları değiştirilmiş, bazı olaylar kısaltılmış veya tamamen metinden çıkarılmıştır. Bu nedenle yayımlanmış metinler, Karalaev'den ilk olarak kaydedilen anlatıyla bütünüyle aynı değildir. Özellikle sonraki baskılarda metne yapılan müdahaleler daha belirgin hale gelmiştir.

1938'de Ybyraiym Abdyrakhmanov'un hazırladığı baskı, Karalaev'den derlenen metne en yakın nüshalardan biridir. Bu baskıda yapılan değişiklikler sınırlı tutulmuştur. Daha çok dinî içerikli veya dönemin şartları bakımından hassas görülen bazı kelimelerde düzeltmelere gidilmiştir. Sonraki baskılarda ise metin üzerinde daha kapsamlı değişiklikler yapılmış; bazı bölümler çıkarılmış, adlar değiştirilmiş ve yeni dizeler eklenmiştir.

Bütün bunlar, *Er Töştük*'ün yazıya geçirilmesi ve yayımlanması sırasında metnin çeşitli biçimlerde değiştiğini gösterir. Bu değişiklikler, metnin bugünkü biçimini anlamak açısından önemlidir. Öte yandan dönemin araştırmacıları ve editörleri, bu müdahaleleri kendi dönemlerinin anlayışı doğrultusunda yapmışlardır.

Doayısıyla onları yalnızca metni değiştiren kişiler olarak değerlendirmek yerine, çalıştıkları dönemin bilimsel ve kültürel koşullarını da göz önünde bulundurmak gerekir. *Er Töştük*'ün farklı nüshalarını değerlendirirken hem sözlü geleneğin zaman içinde geçirdiği değişimleri hem de derleme ve yayımlama sürecindeki müdahaleleri birlikte ele almak gerekir.

Arka Plan

Er Töştük destanının kökleri çok eskilere uzanır. Destan, Kırgızların yanı sıra Kazak, Başkurt, Altay ve Tatarlar arasında da uzun yıllar boyunca anlatılmıştır. Başlangıçta daha sade ve kısa bir efsane olarak anlatılan *Er Töştük*, zamanla gelişerek bir kahramanlık destanına dönüşmüştür.

Destanın merkezinde Töştük yer alır. Töştük'ün başından geçen olaylar, destanın temelini oluşturur. Töştük, karşılaştığı güçlükler karşısında geri adım atmayan, verdiği sözden dönmeyen ve haksızlık karşısında boyun eğmeyen bir kahramandır.

Düşmanlarıyla mücadele ederken dostlarından ve hayvanlardan yardım alır. Bu yardımcıları arasında özellikle Çalkuyruk önemli bir yere sahiptir. Çalkuyruk, Töştük'ün sıradan bir atı değildir. Yolculuklarında ona eşlik eder, tehlikeleri önceden sezer ve zor zamanlarda ona yol gösterir. İnsanlarla konuşabilmesi de onu diğer hayvanlardan ayırır. Çalkuyruk'un bu özelliği, destanda eski inançların izlerini gösterir. Hayvanların insanlarla konuşması ve onlara yardım etmesi, eski insanların doğadaki canlılara farklı bir gözle baktığını ortaya koyar.

Kenceke de destanın önemli kişilerinden biridir. Töştük'ün eşi olan Kenceke, akli ve sağduyusuyla öne çıkar. Töştük'ün karşılaşabileceği tehlikeleri önceden fark eder ve onu bu tehlikelere karşı hazırlamaya çalışır. Gerektiğinde ona ihtiyaç duyduğu eşyaları sağlar ve Çalkuyruk'un Töştük'ün yanında olmasını sağlar. Bu nedenle Kenceke, yalnızca Töştük'ün eşi değil, onun mücadelesinde önemli bir rol oynayan kişidir.

Töştük'ün babası Eleman ise mal ve mülke düşkün bir insan olarak anlatılır. Sahip olduğu şeyler onun için büyük önem taşır. Daha fazlasına sahip olma isteği ve elindekileri kaybetme korkusu, davranışlarını etkiler. Bu nedenle Eleman'ın kişiliğinde bencillik ve zenginlik tutkusu öne çıkar.

Yeraltı dünyasının güçlü hükümdarı Kökdöö, Töştük'ün karşısındaki en önemli kişilerden biridir. Gücüne güvenen, otoritesini korumaya çalışan ve gururuna önem veren Kökdöö, Töştük'ü çeşitli sınavlardan geçirir. Töştük bu sınavlarda yalnızca düşmanlarıyla mücadele etmez, aynı zamanda cesaretini ve dayanıklılığını da kanıtlamak zorunda kalır. Kökdöö ile yaşadığı mücadele, Töştük'ün kahramanlığını göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Yeraltında Töştük'ün karşılaştığı Külayım da destanın önemli kadın kişilerinden biridir. Külayım, Töştük'ü zor zamanlarında yalnız bırakmaz ve onun mücadelesine destek olur. Aralarındaki ilişki, bağlılık ve dayanışmanın önemini gösterir. Töştük'ün karşılaştığı güçlükleri aşmasında Külayım'ın desteği de önemli bir yere sahiptir.

Er Töştük destanında günlük hayatla olağanüstü olaylar bir arada görülür. Konuşan atlar, yeraltı dünyası ve olağanüstü güçlere sahip kişiler, destanın mitolojik yönünü ortaya koyar. Bunun yanında dostluk, sadakat, verilen sözü tutma ve haksızlığa karşı mücadele etme gibi değerler de destanda önemli bir yer tutar.

Bu nedenle *Er Töştük*, yalnızca bir kahramanın başından geçen maceraları anlatan bir destan değildir. Destanda eski insanların dünyaya ve doğaya bakışı, inançları ve yaşam anlayışları da görülür. Töştük'ün mücadelesi üzerinden cesaret ve adalet, Kenceke ve Külayım üzerinden sadakat ve dayanışma, Çalkuyruk üzerinden ise insan ile hayvan arasındaki güçlü bağ anlatılır. Farklı Türk toplulukları arasında anlatılmış olması da *Er Töştük*'ün Türk edebî kültüründeki önemli yerini gösterir.

KIŞILAR

Er Töştük — Destanın başkahramanı

Kenceke — *Er Töştük*'ün eşi

Çalkuyruk — *Er Töştük*'ün sadık atı ve yardımcısı

Külayım — *Er Töştük*'ün yeraltındaki eşi

Kökdöö — Yeraltı dünyasının hükümdarı

Eleman — *Er Töştük*'ün babası

ÖZET

Eleman'ın dokuz oğlu vardır, fakat hiçbir hayatta kalmaz; oğulları birer birer ortadan kaybolur. Ne olduğunu öğrenemeyen Eleman ve karısı büyük bir üzüntü içinde kalır. Çocuk hasretiyle geçen günlerin ardından Eleman bir gece rüyasında Hızır'ı görür. Hızır, yakında bir oğlunun olacağını müjdelar. Bu çocuk Töştük'tür. Töştük'ün dünyaya gelişle evin üzerindeki keder dağılır ve köyde büyük bir sevinç yaşanır.

Kırgız kültüründe "er" sözü yiğit ve kahraman kişiler için kullanılır. Bu nedenle Töştük'ün adındaki "Er" sözü, onun bir kahraman olduğunu vurgular.

Töştük'ün sıradan bir çocuk olmadığı daha küçük yaşta anlaşılır. Gücü, akli ve cesareti yaşlılardan çok farklıdır. Büyüdükçe ailesinin geçmişte yaşadığı sıkıntıları öğrenir. Babasının ve ailesinin kaybettiği itibarı yeniden kazanmak için yola çıkar. Bu yolculuk sırasında yalnızca kendi ailesinin sorunlarıyla uğraşmaz; karşılaştığı güçsüz insanlara da yardım eder ve önüne çıkan tehlikelerle mücadele eder.

Töştük'ün macerası onu sonunda yeraltı dünyasına götürür. Burada onu yedi kat boyunca birbirinden zorlu sınavlar bekler. Cadılarla, tek gözlü devlerle ve devasa ejderhalarla karşılaşır; büyü nü nesneler ve olağanüstü varlıklar da bu dünyanın bir parçasıdır. Ancak Töştük bu tehlikeler karşısında yalnız değildir. Maamıtlar ona yardım eder, efsanevi kartal Alpkarakuş ise en zor anlarında yanında olur. Böylece Töştük, yeraltında Kökdöö'nün zulmü altında yaşayan insanları kurtarmayı başarır. Ardından bütün bu maceraların ardından yeniden yeryüzüne döner.

OLAYLAR

DOĞUM

Eleman'ın Evlat Hasreti Manas'ın yaşadığı zamanlarda Eleman'ın dokuz oğlu vardır. Dokuz oğul da sürülerin peşinde dolaşır, kendi bildiklerini yapar ve yaşlı anne babalarını sürekli endişelendirir. Sonra oğulları birer birer ortadan kaybolur ve geride hiçbir iz bırakmaz. Eleman ile karısı günlerce, aylarca oğullarını arar, uzak yerlere gider ve göğre yakarır, fakat hiçbir sonuç alamazlar. Böylece evlatlarının acısıyla baş başa kalırlar.

Bir gece Eleman'ın rüyasına Hızır girer. Ona dokuz oğlunun yerini tutacak bir yiğitin geleceğini söyler. Bu yiğidin adının Er Töştük olacağını ve dokuz oğlunun gücüne denk bir kahraman olacağını anlatır. Hızır, Eleman'a söylediklerine uyarırsa dileğinin gerçekleşeceğini bildirir.

Er Töştük'ün Dünyaya Gelişi Hızır'ın müjdesi Eleman ile karısının yüreğine yeniden umut verir. Çok geçmeden bir oğulları olur ve ona Er Töştük adını verirler. Er Töştük'ün doğumu köyde büyük sevinçle karşılanır; sofralar kurulur, şenlikler yapılır ve türküler söylenir. Er Töştük daha küçük yaşta yaşıtlarından farklı olduğunu gösterir. Akıl, güç ve cesaret bakımından öne çıkar; oyunlarında bile korkusuzluğuyla kendini belli eder. Anne babası onu kötülüklerden korumak için boynuna muskalar takar. Er Töştük'le birlikte Eleman'ın evine yeniden neşe gelir ve aile geleceğe umutla bakmaya başlar. Er Töştük büyüdükçe ailesinin başına gelenleri öğrenir. Kaybolan dokuz kardeşini bulmak ve ailesinin itibarını yeniden kazanmak için yola çıkmaya karar verir.

Kayıp Kardeşlerin Peşinde Silahlarını kuşanan Er Töştük, kardeşlerini bulmak için yola çıkar. Aylarca uzak yerleri dolaşır, sürülerin peşine düşer ama altı ay boyunca kardeşlerinden hiçbir haber alamaz. Sonunda hayvan sürüleriyle dolu geniş bir ovaya ulaşır. Burada yıllardır sürülerin peşinde koşturulan dokuz kardeşine rastlar. Kardeşleri yorgun ve perişan durumdadır. Er Töştük önce karınlarını doyurur, üstlerine başlarına giyecek verir, sonra da onları atlara bindirir. Bir süre sonra kardeşleri kendilerine gelir ve eski güçlerini yeniden kazanırlar. Er Töştük onlara kim olduklarını ve nereden geldiklerini sorar. Onlar da Er Töştük'ün kardeşleri olduklarını söyler ve başlarından geçenleri bir bir anlatırlar. Yıllardır sürülerin peşinde geçen hayatlarını anlatan kardeşlerini dinleyen Er Töştük'ün içi sevinçle dolar.

AYSALKIN

Çuk-Terek'te Aysalkın Er Töştük bir gün Çuk-Terek Boğazı'na gelir. Buranın güzelliği karşısında hayran kalır; öyle güzel bir yerdir ki insana cenneti hatırlatır. Peri kızları da altı ayda bir buraya gelir, burada eğlenip vakit geçirirler. Kırk peri kızının içinde Aysalkın hemen göze çarpar. Güzelliğinin yanı sıra olağanüstü güçleri ve zarafetiyle de diğerlerinden ayrılır. Er Töştük'ün sıradan bir yiğit olmadığını anlayan Aysalkın ona gönlünü kaptırır. Göz göze geldikleri anda ikisinin arasında bir sevgi doğar. Aysalkın gülümseyerek, "Er Töştük, seni bekliyordum," der. Ardından yedi gün yanında kalmasını, birlikte güzel vakit geçirmelerini ister; ancak hemen evlenmemeleri için de ondan söz alır.

Aysalkın'ın Er Töştük'e Emaneti Er Töştük ile Aysalkın yedi günü birlikte geçirir. Ayrılacakları zaman Aysalkın ona altın bir yüzük verir. Er Töştük'ten yolculuğundan sağ salim dönmesini ve ileride evleneceği Kenceke'yi korumasını ister. Ardından kendisinin bir oğul dünyaya getireceğini söyler ve doğacak çocuğu Kokotoy'a emanet eder. Çocuğun adını da Bokmurun koyar. Aradan aylar geçer ve Aysalkın tek başına bir erkek çocuk dünyaya getirir. Bebeği Kokotoy'un kızıl devesinin üzerine bırakır ve ortadan kaybolur. Bir gün avdan dönen Kokotoy, deveyi ve üzerindeki ağlayan bebeği görür. Çocuğu sevinçle sahiplenir, ona Bokmurun adını verir ve bu sevinci halkıyla paylaşmak için büyük bir şölen düzenler.

Eleman'ın Oğulları İçin Verilen Şölen Er Töştük dokuz kardeşini bulup sağ salim geri getirir. Eleman'ın serveti de zamanla büyür, zenginliği her yana yayılır. Buna rağmen oğullarının dönüşü için bir şölen düzenlemeyi düşünmez. Alangbay, Eleman'a büyük bir şölen vermesini önerir ve halkı bir araya toplar. Er Töştük köye yaklaşırken bazı kızlar onunla şakalaşmaya başlar. Kardeşlerinin sünnet ediliyor edilemediğini sorarak babasının bu işi de ihmal ettiğini ima ederler. Er Töştük bu sözler karşısında utanır ve kardeşlerinin sünnet töreninin yapılmadığını fark eder. Eleman da oğullarının karşısında mahcup olur ve gereken töreni hazırlamaya karar verir. Hayvanlar kesilir, yemekler hazırlanır ve en küçük oğul gururla babasının dizine oturur.

Şölen boyunca kahkahalar yükselir, dualar edilir ve herkes birlikte eğlenir. Böylece Eleman'ın ailesinde yeniden sevinç ve birlik havası oluşur.

Oğullara Gelin Arayışı Ertesi gün de şenlikler sürer. Eleman birçok şeyi düşünmüş olsa da oğullarını evlendirme işini henüz halletmemiştir. Bu sırada Eleman'la birlikte büyüyen Sarangbay ortaya çıkar. Er Töştük'ün başına altın bir taç koyar, onu altın eyerli bir ata bindirir ve onun için büyük bir şölen düzenler. Halk davet edilir, sayısız hayvan kesilir. Eleman'ın oğulları da atlarına binip şölene gider. Sarayın yakınında yine aynı kızlarla karşılaşır. Kızlar Er Töştük'le alay eder; onun hâlâ bekâr olduğunu, yaşıtlarının çoktan evlendiğini ve babasının bütün çabasını boşa çıkardığını söylerler. “Daha ne bekliyorsun? Yaşıtların yuva kurdu, sen hâlâ başıboş dolaşıyorsun,” diyerek onu sıkıştırırlar. Bu sözler Eleman'ın da kulağına gider. Bunun üzerine dokuz oğluna uygun gelinleri bulmak için yollara düşer.

Yaşlı Büyücünün Uyarısı Eleman, dokuz oğluna gelin bulmak için uzun süre dolaşır. Yolculuk onu iyice yorar. Bir gün karşısına yaşlı ve bilge bir büyücü kadın çıkar. Kadın onu görünce biraz dinlenmesini söyler ve yıllar boyunca gördüğü dünyadan, çektiği sıkıntılardan söz eder. Sonra Eleman'ı Kökdöo konusunda uyarır. Yeraltında yaşayan bu devin çok güçlü olduğunu, yedi başlı cadısının da Er Töştük'ü kandırıp yeraltına çekmeye çalışacağını anlatır. Kendi yedi oğlunun Kökdöo'nun eline düştüğünü ve onları hâlâ unutamadığını söyler. Ardından Sarybay'dan bahseder. Sarybay zengin bir adamdır ve dokuz kızı vardır. En küçük kızı Kenceke ise diğerlerinden farklıdır. Yaşlı kadın, Eleman'a Sarybay'ın yanına gitmesini ve dokuz oğlunun her biri için onun kızlarından birini eş olarak seçmesini öğretir.

KENCEKE

Sarybay'ın Yurdunda Eleman, oğullarına uygun gelinleri bulmak için çıktığı uzun yolculuğun sonunda Sarybay'ın yurduna varır. Yorgunluktan bitkin düşmüş olsa da ev sahibini görünce saygıyla eğilip selam verir. Sarybay da onu güler yüzle karşılar. Eleman'ın gözü yurdun duvarına asılmış dokuz küpeye ilişir. Yaşlı büyücü kadının anlattıklarının doğru olduğunu anlayınca içi rahatlar.

Sarybay, Eleman'a nereden geldiğini ve ne aradığını sorar. Ardından dokuz kızından söz eder. Malı mülkü yerindedir, ambarları doludur; fakat kızlarına uygun eş bulmakta zorlanmaktadır. Dokuz oğlu olan bir adam çıkarsa kızlarını onlara vereceğini söyler. En küçük kızı Kenceke'nin ise Çalkuyruk adında özel bir atı ve kurşun geçirmeyen Çayingi kaftanı vardır. Sarybay, bu evliliğin herkes için hayırlı olmasını diler.

Düğün Hazırlıkları Eleman'ın dokuz oğluyla Sarybay'ın dokuz kızı evlendirilir. Düğün için hazırlıklar yapılır, herkes bir araya gelir. Ancak Er Töştük o sırada orada değildir. Sarybay kızlarını uğurlarken onlara kaftanlar, atlar, altınlar, gümüşler ve sürüler verir. Kenceke ise kendisine verilen kaftanı ve atı istemez. Babasının karşısında gözyaşları içinde durur. Sarybay onu uzun süre ikna etmeye çalıştıktan sonra Kenceke razı olur. Ancak bir şartı vardır: Er Töştük için Çayingi kaftanını ve Çalkuyruk'u ister. Babası da onun bu isteğini kabul eder. Sonunda dokuz gelin atlarına biner ve yola çıkar. Yanlarında altınlar, gümüşler ve türlü armağanlar vardır. Kafile ilerledikçe bozkırın üzerinde toz bulutları yükselir.

Aysalkın'ın Kenceke'ye Öfkesi Gelin kafilesi bozkırdan geçerken Aysalkın onların karşısına çıkar. Er Töştük'ün peri eşi olan Aysalkın, Kenceke'yi görünce onunla konuşur. İçinde büyük bir kırgınlık olsa da önce onu tebrik eder. Sonra Çalkuyruk'un, Çayingi kaftanının ve Er Töştük'ün artık kendisine ait olduğunu söyler. Kenceke ise bu sözleri kabul etmez. Çalkuyruk ile kaftanın babasının kendisine verdiği armağanlar olduğunu söyler ve Er Töştük'ün bu dünyadaki eşinin kendisi olduğunu açıkça belirtir. Kenceke'nin sözleri Aysalkın'ı öfkelerir. Er Töştük'ün bu dünyada Kenceke'nin eşi olabileceğini, fakat öte dünyada kendisine ait olduğunu söyler. Ardından Kenceke'ye yedi yıl boyunca Er Töştük'ten ayrı kalacağına dair bir beddua eder. Bir anda gözden kaybolur ve Kenceke'yi şaşkınlık içinde bırakır.

CADI

Kenceke'nin İçine Düşen Korku Aysalkın'ın bedduasından sonra Kenceke'nin içini bir korku kaplar. Daha fazla burada kalmamaları gerektiğini söyleyip Eleman'ı başka bir yere gitmeye ikna etmeye çalışır. Fakat Eleman sürülerini bırakmak istemez. Tehlikeyi önemsemeden bütün hayvanlarını toplar ve nehre doğru götürür. Nehir kıyısına geldiklerinde suyun üzerinde sürüklenen büyük bir ciğer görür. Eleman bunu değerli

bir şey sanıp kementini atar. Fakat ciğer bir anda parçalanarak elinden kurtulur. Uçurumun kenarına geldiğinde yeniden parçalanır ve içinden yedi başlı bir cadı çıkar. Cadı Eleman'ın üzerine atılıp göğsüne çöker. Sakalını yolmaya, kaburgalarını ezmeye başlar. "Bana boyun eğmezsen seni öldürürüm!" diye bağırır. Canını kurtarmak isteyen Eleman, sahip olduğu her şeyi vermeye razı olduğunu söyler. Cadı önce dokuz oğlunu ister. Fakat onun asıl peşinde olduğu kişinin Er Töştük olduğu bellidir.

Er Töştük'ün Canına Kurulan Tuzak Cadı, Er Töştük'ü kendisine teslim etmesi için Eleman'ı sıkıştırır. Karşı gelirse gözlerini oyacağını söyler. Sonra Kenceke'nin altın bir sandığı olduğunu anlatır. Sandığın dibinde Er Töştük'ün canıyla bağlantılı bir bileği taşı bulunduğunu söyler. Eleman'dan bu taşı Kenceke'den almasını ister. Taşı aldıktan sonra ocağa saplayacak, Er Töştük ocağın başına geldiğinde de onu yakalayacaktır. Eleman emrine karşı gelirse onu öldürmekle kalmayacak, cesedini bozkırda sürükletip köpeklerle yedirecek ve ailesini de yok edecektir.

Eleman'ın Aldatmacası Eleman, Kenceke'nin yanına gidip kendisini hasta gibi gösterir. "Kenceke, bu dert beni öldürecek. Er Töştük'ün bileği taşını bana ver de biraz elimde tutayım," diye yalvarır. Kenceke onun sözlerine inanır ve taşı verir. Eleman'ın oğluna karşı bir tuzak kurduğundan habersizdir. Kısa süre sonra başka bir yere taşınırlar. Er Töştük ile Kenceke yedi gün boyunca birlikte mutlu günler geçirir. Eleman ise halkı için büyük bir şölen verir. Şölenin ortasında birden, "Eyvah, bileği taşını eski yerde unuttum!" diye bağırır.

Er Töştük Yola Çıkıyor Er Töştük bu sözleri duyunca hazırlığını yapar. Halk onu uğurlamak için toplanır. Kimi gözyaşlarını tutamaz, kimi de arkasından dua eder. "Er Töştük, bizim sevincimiz için doğdun, halkın yiğidisin. Seni bugüne kadar hiçbir savaşa göndermeye kıyamadık," diye seslenirler. Bileği taşının onun canıyla bağlantılı olduğunu da hatırlatırlar. Er Töştük ise yalnızca Kenceke'nin söylediklerine güvenir. Yanına Kenceke'nin verdiği kutsal torbayı alır; bu torba hem susuzluğunu giderir hem de karnını doyurur. Çalkuyruk'a özel eyerini vurur, Çayingi kaftanını giyer ve altın kılıcını kuşanır. Kenceke onu uğurlarken, "Gelişinden gidışinden kimsenin haberi olmayacak. Seni yedi yıl boyunca bekleyeceğiz," der.

Tehlike:Çalkuyruk'un Uyarısı Er Töştük, Kırgız köylerinden uzaklaştıkça önünde uzanan bozkırların ve tepelerin sonu gelmez. Uzun yolculuğun yorgunluğuyla geniş, ıssız bir ovaya varır. Etrafına bakar ama nerede olduğunu anlayamaz. Tam o sırada Çalkuyruk dile gelir: "Er Töştük, yiğitsin ama tedbirsiz davranıyorsun. Burada çok dikkatli ol. Bir adımını yanlış atarsan derin bir çukura düşebilirsin. Baban sürüleri nehre götürdüğünde suyun üzerinde bir ciğer görmüştü. O ciğer kılığını değiştirmiş cadıydı. Bileği taşının peşindeydi. Baban da taşı Kenceke'den alıp ona verdi. Şimdi yolunu kesmek için seni bekliyor. Merak etme, bundan sonra sana ben yol göstereceğim."

Cadıyı Aldatmanın Yolu Çalkuyruk, Er Töştük'e cadının karşısına çıktığında nasıl davranacağını anlatır: "Gözünü dört aç, kurnaz davran. Cadıyı gördüğünde önce saygıyla selam ver ve 'Nasılsın, ana?' diye sor. O da sana buraya neden geldiğini soracaktır. Adının Er Töştük olduğunu ve bileği taşını almaya geldiğini söyle. Cadı, taşı vermemek için türlü bahaneler bulabilir. Oturamadığından ya da kalkamadığından yakınırsa ona, 'Ben de çok güçsüzüm, taşı kendim alamam,' de. Sonra sohbeti başka yere çek. Dünyayı dolaştığını, çok yer gördüğünü söyle ve kızları Kökmonçok ile Akmonçok'u sor. Onunla konuşurken dikkatini dağıt. Sen fırsatını bulunca bileği taşını alırsın."

Yedi Başlı Cadının Saldırısı Er Töştük, Çalkuyruk'un öğüdünü tutar. Çalkuyruk kanatlarını açıp rüzgâr gibi ilerlerken Er Töştük de cadının karşısına çıkar. Cadının kızları Kökmonçok ile Akmonçok başka şeylerle meşgulken fırsatı yakalar ve bileği taşını alır. Böylece cadının elindeki tuzaktan kurtulup hemen oradan uzaklaşır. Ancak cadı çok geçmeden durumu fark eder. Yedi başlı cadı yaratığına atlayıp Er Töştük'ün peşine düşer. Elindeki orağı savura savura ilerler, attığı çıgıllıklarla ortalığı inletir. Orağın keskin ağzı Er Töştük'e her yaklaştığında ölüm biraz daha yaklaşır. Er Töştük'ün koluna güç girmez, yüreği sıkışır ve kaçmak giderek zorlaşır. Öfkeden kuduran cadı sonunda büyüsünü kullanır: "Yarıl kara toprak! Açıl karanlık yer!" Büyülü orak bütün gücüyle yere iner. Toprak sarsılır, yer ayaklarının altında yarılır. Er Töştük ile Çalkuyruk kendilerini bir anda derin bir yarığın kenarında bulur.

YERALTI DÜNYASI

Yeraltına İniş Çalkuyruk bir ok gibi aşağı süzülür ve Er Töştük'ü yeraltına indirir. Etrafı koyu bir karanlık kaplar. Er Töştük'ün içine korku düşer. O sırada Kenceke'yi hatırlar ve onun verdiği muskadan biraz tadar. Böylece yeniden güç kazanır. Gözlerini açtığı anda karşısında bambaşka bir dünya görür. Gri tepeler, geniş düzlükler, çöller, nehirler ve ağaçlar vardır. Yeryüzündeki hayat burada da sürmektedir. Er Töştük gördüklerine şaşırarak yoluna devam eder. Yeraltının her yanında gizemli bir güç hissedir ve bu ülkenin başında kimin bulunduğunu merak eder.

Dört Maamıt'ın Karşısına Çıkışı Er Töştük yoluna devam ederken Ceyren Maamıt'la karşılaşır. Ceyren gibi hızlı ve çevik olan bu Maamıt'ın boynunda ağır bir değirmen taşı vardır. Buna rağmen hareketleri son derece çeviktir ve hiçbir şeyden korkmaz. Ardından Yer Tıngşaar Maamıt ortaya çıkar. Onun ışıltısı o kadar güçlüdür ki toprağın altında olup biten en küçük sesi bile duyulabilir. Bir süre sonra Kuyun Maamıt'a rastlar. Rüzgâr gibi hızlı hareket eden Kuyun Maamıt, tehlikeyi önceden sezip zamanında haber verir. Son olarak Köroğaç Maamıt onlara katılır. Uzağı görebilen ve olup bitecekleri önceden sezen Köroğaç Maamıt, gerektiğinde doğru yolu bulur. Böylece dört Maamıt Er Töştük'ün yanında yer alır. Her birinin farklı bir yeteneği vardır ve bundan sonra çıkacağı zorlu yolculukta Er Töştük'e yardımcı olurlar.

Er Töştük'ün Yeraltındaki İyilikleri Er Töştük yoluna devam edip yüksek bir sırtı ulaşır. Yorgun olmasına rağmen çevresine dikkat eder. Bir süre sonra aşağıdan gelen sesleri duyar. Sesin geldiği yere indiğinde yaralı bir kaplanla karşılaşır. Hayvana acır ve pençesine saplanan diken çıkarır. Böylece kaplanın hayatını kurtarır. Kaplan da karşılığında bir bıyığını verir ve ihtiyaç duyduğu zaman bunu yakarak kendisinden yardım isteyebileceğini söyler.

Er Töştük daha sonra derin bir çukura düşmüş bir ayı görür. Onu bulunduğu yerden çıkararak kurtarır. Ayı da minnettarlığını göstermek için bir bıyığını Er Töştük'e verir.

Bir süre sonra ateşe tutuşmuş bir karınca yuvasına rastlar. Er Töştük ateşi söndürerek karıncaları kurtarır. Karıncalar da ona yardım edeceklerine dair bir nişane verirler. Dinlenirken Er Töştük, yeraltı hükümdarı Kökdöö'nün gelişinden haberdar olduğunu öğrenir. Kökdöö'nün kızı Külayım da onun yolunu gözlemektedir.

Külayım'a Giden Yol Er Töştük, güzel Külayım'ı görmek için sabırsızlanır. Çalkuyruk'un yol göstermesiyle vadileri, tepeleri ve sarp geçitleri aşar. Yolun zorluğuna rağmen akıllı atına güvenerek ilerler. Çalkuyruk tehlikeleri önceden fark edip Er Töştük'ü uyarır, ardından onu güvenli yollardan geçirir.

Sonunda Kökdöö'nün ülkesi görünür. Külayım da Er Töştük'ün gelişini beklemektedir. Ailesi başka bir yere göçerken buluşacakları yeri belli etmek için altın küpesini orada bırakmıştır. Er Töştük, Çalkuyruk'un gösterdiği yoldan ilerlerken Külayım'a kavuşmanın heyecanını yaşar.

Er Töştük ile Külayım'ın Buluşması Er Töştük sonunda Külayım'a ulaşır ve onun bıraktığı altın küpeyi alır. Çalkuyruk küpeyi sihirli bir altın koyun aşık kemiğine dönüştürür ve onu sağlam bir şekilde yerine bağlar.

Bir süre sonra uzaktan atların nal sesleri duyulur. Külayım, Er Töştük'ü karşılamak için atıyla ona doğru gelir. Yıllar süren bekleyişin ardından sevdiği adamı karşısında görünce büyük bir sevinç yaşar. Ona geçen yıllarda neler yaptığını ve Er Töştük'ü koruyabilmek için cadıya büyük bir hazine verdiğini anlatır. Er Töştük sihirli kaftanını giyer. Külayım da kılık değiştirerek onun yanına katılır. İkisi birlikte yola çıkar.

Er Töştük Sürülerin Başına Geçiyor Nal sesleri duyulur. Er Töştük, Kökdöö'nün sarayına varır. Daha önce böylesine iri bir adam görmemiştir. Kökdöö neredeyse bir dağ kadar büyüktür; atı da kendisi kadar heybetlidir. Yanında taşıdığı kılıçlar bile olağanüstü büyüklüktedir. Kökdöö, kızı Külayım'a kızar ve neden böyle dikkatsiz davrandığını sorar. Ardından Er Töştük'e de sert davranır, onu sıradan bir hizmetkâr gibi görür. Kökdöö'nün karısı araya girerek kocasını yatıştırır. Er Töştük'e zarar vermemesini ister. Belki de Külayım'ın bu yiğide gönül verdiğini söyler. Sonra saraydaki sürülerin başında işini bilen çobanlara ihtiyaç olduğunu hatırlatır. Kökdöö karısının sözlerini yerinde bulur ve Er Töştük'ü sığırlara bakmakla görevlendirir.

Sürülerin Gizemi Bir gün Er Töştük sığırları nehrin karşısına geçirirken şaşılacak bir şey görür. Sığırlar suya girdikçe nehir sığlaşır. Sürü karşıya geçer geçmez su yeniden eski hâline döner. Yanındaki çoban, bunun sırrını Er Töştük'e anlatır. Sürüyü yönlendirmek için söylenen gizli sözler vardır. İlk sığır bu sözlerle

öne çıkar, diğerleri de onun peşinden gider. Er Töştük ile çoban bir gün birlikte vakit geçirirken aralarında bir olay çıkar ve Er Töştük onu istemeden öldürür. Cesedini ormana götürüp gömer. Ertesi sabah sığırları tek başına götürmek zorunda kalır. Fakat çobanın bildiği gizli sözleri hatırlayamaz. Sığırlar da ne kadar uğraşsa yerlerinden kıpırdamaz. Er Töştük bir süre öfkelenip bağırır. Sonunda aklına gizli sözler gelir. Sürüyü harekete geçirir ve sığırları güvenle nehrin karşısına geçirir. İşini tamamladıktan sonra gidip dinlenir.

Tek Gözlü Devle Karşılaşma Er Töştük bir gün saraya girdiğinde korkunç bir yaratıkla karşılaşır. Tek gözlü dev derin bir uykudadır. Uyurken çıkardığı sesler kedi hırıltısını andırır. Er Töştük onu görünce ne yapacağını düşünürken Byity yanına gelir. Yedi başlı cadının kandırdığı hizmetkâr olan Byity, devin sırrını ona anlatır. Dev on dört gün boyunca uyur. Uyandığında demir mızrağını alır, dört hayvan öldürür ve değişmen suyunu içer. Byity, onu öldürmenin yolunu da söyler: Tek gözünü kırmızı mızrakla vurmak gerekir. Er Töştük uygun zamanı bekler. Fırsatını bulunca deve saldırır ve uzun bıçağıyla onu öldürür. Byity devin kanından biraz içerek içindeki ruhu serbest bırakır. Ardından devin cesedi yakılır ve geride hiçbir iz kalmaz.

Külayım'ın Seçimi Bir gün Külayım pınarın başına gelir. Boynundaki mendili çözüp içindeki elmaları yere bırakır. Kökdöö kızını uzaktan izler. Elmaların kime gittiğini görünce kızlarının gönlündeki kişileri anlamaya karar verir. Önce büyük kızın elması Kanbaca'ya, ortanca kızın elması Bekbaca'ya gider. Sıra Külayım'a geldiğinde onun altın elması Er Töştük'e ulaşır. Külayım altın elmayı Er Töştük'e doğru atar. Böylece onu seçtiğini ve eşi olarak istediğini herkese gösterir.

Damatların Sınanması Kökdöö, kızlarının yaptığı evlilikleri kabul eder. Ancak damatlarından hoşlanmaz ve onları sınamaya karar verir. Zengin damatları Kanbaca ile Bekbaca'ya saygı gösterirken, en küçük kızı Külayım'la evlenen Er Töştük'ü küçümser. Onu kel kafalı bir sığır çobanı olarak görür ve ahırda yatırır. Kökdöö, damatlarını argalı, yaban keçisi ve yabani eşek avlamaya gönderir. Zengin damatları avda başarısız olur. Er Töştük ise avını ustalıkla yapar ve birçok hayvan vurur. Getirdiği eti yalnızca kendi avladığı hayvanların etiyle paylaşır. Kanbaca ile Bekbaca'nın kalçalarına da kızgın demirle damga vurur. Bu onun şartıdır. Damatlar av etlerini Kökdöö'ye sunduğunda Kökdöö hastalanır. Hiçbir yemek ona iyi gelmez. Ancak Külayım ile Er Töştük'ün hazırladığı yemek Kökdöö'yü iyileştirir. Bunun üzerine Kökdöö, Er Töştük'e hakkı olan bir ev verir ve onun cesaretini ve becerisini kabul eder.

Kaybolan Tayların Peşinde Bir gün Kökdöö halkı aceleyle toplar ve altın tahtından duyurusunu yapar. O gün boz kısrağın bir tayı dünyaya gelmiştir. Fakat daha önce doğan otuz dokuz tayın hepsi kaybolmuştur. Kökdöö damatlarına bu tayları bulmalarını emreder ve karşılığında istedikleri kadar altın vereceğini söyler. Er Töştük'e ise hiçbir şey vermez. Külayım babasından bir at ister. Kökdöö gönülsüzce de olsa ona bir at verir. Er Töştük dört sadık Maamıt dostunu da yanına alır. Bu sırada geleceği gören Maamıt, Er Töştük'ü Alpkarakuş hakkında uyarır. Her yıl tayları kaçıran efsanevi kartal Alpkarakuş'tur. Kartalın yavrularını da her yıl ejderhalar yemektedir. Alpkarakuş, Er Töştük'ün gelip yavrularını korumasına yardım edeceğini ummaktadır. Er Töştük, dört Maamıt için bir at keser ve tayların izini sürmek üzere yola çıkar.

Alpkarakuş'un Tayı Kapması Er Töştük'e Alpkarakuş'un ortaya çıktığı ve boz kısrağın tayını almak üzere olduğu haberi gelir. Er Töştük Çalkuyruk'u mahmuzlayıp kısrağın yanına gider. Kısrağın doğurmak üzere olduğunu görür ve gece boyunca onun başında bekler. Sabah olduğunda tay dünyaya gelir. Tam o sırada Alpkarakuş görünür. Dağ kadar büyük olan kartalın pençelerinde kırk geyik vardır. Bir anda aşağı süzülür ve tayı kapar. Er Töştük korkmadan mızrağıyla onun önünü keser. Alpkarakuş'un bir gözü açılır. Er Töştük daha sonra onu serbest bırakır ve rüzgârdan hızlı bir ok atar. Ok tayın kuyruğunu keser. Alpkarakuş korkup geriye çekilir ve arkasına bakmadan uzaklaşır. Tay böylece kurtulur.

Er Töştük Ejderhayla Karşılaşıyor Er Töştük, "Bu kartalın peşinden gitmeliyim," diyerek Alpkarakuş'un izini sürmeye başlar. Gece gündüz yol alır. Yemyeşil tepeleri, dereleri ve yaban keçileri, geyikler ve koçlarla dolu ormanları geçer.

Sonunda dev bir çınar ağacına ulaşır. Ağacın dallarında sayısız kuş yuva yapmıştır. Alpkarakuş'un yuvası da buradadır. Er Töştük orada dinlenir. Çalkuyruk otlanırken kendisi de karnını doyurur. Sabah olduğunda ağacın yanında bir ejderha görür. Gövdesi doksan arşın uzunluğundadır. Başında boynuzları, ağzında çatalı bir dili vardır. Ejderha Alpkarakuş'un yavrularına doğru ilerlemektedir. Er Töştük kılıcını çekip ejderhaya saldırır. Tek darbeye ejderhanın gövdesini ikiye böler ve Alpkarakuş'un yavrularını kurtarır.

Kırk Tayın Geri Dönüşü Er Töştük, ejderhayı öldürüp Alpkarakuş'un yavrularını kurtarır. Yavru kartallar, "Bizi kurtaran Er Töştük!" diye seslenir. Er Töştük de kendisinin olduğunu söyler. Biraz sonra annelerinin geldiğini haber verirler. Alpkarakuş yaklaşırken gökyüzünü kara bulutlar kaplar, fırtına kopar ve yağmur başlar. Yavrularının ejderhalara yem olmasından korkan kartal, onları korumak için telaşla yuvasına döner. Alpkarakuş dev çınarın üzerine konduğunda dallar sarsılır, kuşlar birden ötmeye başlar. Er Töştük ise tetikte bekler. Yavrularının kurtulduğunu gören Alpkarakuş büyük bir sevinç yaşar. Er Töştük'ten ejderhanın başını ister. Ardından Er Töştük'ü bir süre ağzına alıp yutar, sonra yeniden dışarı çıkarır. Onun cesaretine hayran kalan Alpkarakuş, Er Töştük'ü över. Böylece ikisi arasında ömür boyu sürecek bir dostluk kurulur. Alpkarakuş, Er Töştük'e kırk tayı geri verir. Er Töştük, kendi atının yanında kırk bir boz tayı sürerek Kanbaca ile Bekbaca'yı aramaya koyulur.

Gerçeğin Ortaya Çıkışı Kanbaca ile Bekbaca Er Töştük'ün yanına gelip ondan yardım ister: "Bizi halkın önünde utandırma. Tayları birlikte sürelim. Sonuçta biz bacanağız." Er Töştük onların isteğini kabul eder. Üçü birlikte tayları sürerek köye döner. Halk ağıla getirilen tayları görünce şaşkınlıkla onları karşılar. Kanbaca ile Bekbaca ise işi kendileri yapmış gibi övünür. Tam o sırada tepeden tırnağa silahlanmış, heybetli bir yiğit ortaya çıkar. Bu kişi Er Töştük'tür. Kanbaca ile Bekbaca'ya tayları kimin kurtardığını açıkça söylemelerini emreder. Gerçeği gizlemeye devam ederlerse kalçalarındaki damgaları herkese göstereceğini söyler. Konokbay da ortaya çıkar ve Er Töştük'ün söylediklerini doğrular. İki damadın kalçalarındaki damgaları gösterince gerçek anlaşılır. Halk, tayları kendileri bulmuş gibi davranan Kanbaca ile Bekbaca'nın aslında hiçbir şey yapmadığını öğrenir. İki de herkesin önünde mahcup olur. Er Töştük ise cesareti ve aklıyla halkın sevgisini kazanır.

Kökdöo'nün Önüne Koyduğu Şartlar Kökdöo öfkeyle Er Töştük'ün karşısına çıkar. Külayım'ın onu sıradan bir insan sanarak seçtiğini ve bu evliliğin onun gücünü sınamak için bir fırsat olduğunu söyler. Ardından Külayım'a kavuşmak istiyorsa yedi zorlu görevi yerine getirmesi gerektiğini bildirir. Başaramazsa onu öldüreceğini ya da hapse attıracağını söyler. Er Töştük hiç çekinmeden şartları kabul eder. Bu sırada Konokbay gelir. Kökdöo'nün gizlediği sırları Er Töştük'e anlatır ve ona büyü bir söz öğretir. Kökdöo ilk sınav için bir demir blok ile keçe bir balta getirir. Er Töştük baltaya dokunduğu anda balta çeliğe dönüşür. Er Töştük baltayı kaldırıp demir bloğa indirir ve tek darbede parçalar. Herkes onun gücünü görünce şaşkına döner. Külayım hemen Er Töştük'ün yanına gelir ve yaralarıyla ilgilenir. Böylece ilk sınavı başarıyla tamamlanır ve önündeki diğer sınavların yolu açılır.

Gök Tulpar'la Yarış Kökdöo yenilgiyi kabullenmez. Bu kez yedi başlı cadıyı çağırır. Cadı, büyü uçan atı Gök Tulpar'a binerek Er Töştük'ün Çalkuyruk'uyla yarışmaya çıkar. Er Töştük'ün dört Maamıt yoldaşı da yardımına gelir. Yarışta Gök Tulpar'a Kuyun Maamıt binecektir. Yarış başlar başlamaz dağlar ve çöller geride kalır. Yedi başlı cadı büyü yaparak Kuyun Maamıt'ın hızını kesmeye çalışır. Çalkuyruk ise sıçrayıp engellerden kurtularak yoluna devam eder. Yoldaşları yarışı dikkatle izler ve Er Töştük'e yol gösterir. Sonunda Çalkuyruk yarışı kazanır. Külayım da yorgun düşen Çalkuyruk'la ilgilenir. Er Töştük yarışın ödülünü alırken Kökdöo yenilgiyi kabullenmek zorunda kalır.

Dokuz Çuval Tahıl Kökdöo, yenilgisinin ardından Er Töştük'e yeni bir görev verir. Dokuz çuval tahıl toplayıp getirmesini ister. Bunu başaramazsa onu öldürecek. Yedi başlı cadı büyü yaparak çuvaları tarlanın dört bir yanına dağıtır. Er Töştük ne yapacağını düşünürken Çalkuyruk ve bir karınca topluluğu yardımına yetişir. Karıncalar tarlaya dağılıp tahılları toplamaya başlar. Yedi başlı cadı karıncaları durdurmak için onları yakından takip eder. Fakat Er Töştük'ün akli ve karıncaların çalışkanlığı sayesinde tahılın tamamı toplanır. Son çuval da tam zamanında getirilir ve Er Töştük böylece canını kurtarır. Kökdöo öfkelenirse de Er Töştük'ün becerisini ve cesaretini kabul etmek zorunda kalır. Böylece yedi görevden birini daha tamamlamış olur.

Kaplan ve Ayı Sınavı Kökdöo bu kez Er Töştük'ü kaplanı ve ayısıyla dövüşmeye çağırır. Bu iki sınavı da kazanırsa iki görevi birden tamamlamış olacaktır. İlk olarak vahşi ve saldırgan kaplan ile Er Töştük'ün eğittiği kaplan karşı karşıya gelir. Çetin bir mücadele başlar. Er Töştük'ün kaplanı üstün gelir ve diğer kaplanı öldürür. Böylece beşinci görevi tamamlar. Ardından Kökdöo'nün elindeki ayı ile Er Töştük'ün vahşi ayısı karşılaşır. İki ayı kıyasıya dövüşür. Sonunda Er Töştük'ün ayısı üstün gelir ve diğer ayının boynunu kırar. Halkın sevinci arasında Er Töştük altıncı görevi de tamamlar.

Kırk Kulplu Kazanın Peşinde Kökdöö, Er Töştük'ün başarılarına rağmen kızını ona vermek istemez. Bu kez ondan kırk kulplu büyülü kazanı getirmesini ister. Bu kazanın gücüyle bütün dünya aynı anda doyurulabilir. Konokbay, Er Töştük'ü kazanın bulunduğu yerdeki tehlikelere karşı uyarır. Kazan sıkı bir şekilde korunmaktadır. Üstelik Kökdöö de yol boyunca çeşitli tuzaklar kurmuştur.

Er Töştük dört Maamıt yoldaşıyla birlikte yola çıkar. Çölleri ve dağları aşarken Çalkuyruk'un gösterdiği yoldan ilerlerler. Sonunda kırk kulplu kazanın bulunduğu Ala-Köl'e ulaşırlar. Kazan, Ala-Köl'ün sularında ve büyülü engellerin arasında bulunmaktadır. Çalkuyruk'un yol göstermesi ve Maamıtların yardımıyla Er Töştük kazana ulaşır. Kökdöö'nün kurduğu ölümcül engelleri aşarak kırk kulplu kazanı sudan çıkarır.

Yeryüzüne dönüş

Kazanın Ardından Kazanı aldıktan sonra Er Töştük ile dört Maamıt geri döner. Çalkuyruk yorgun olmasına rağmen kazanı taşır. Er Töştük ise kazanın büyülü içeriğini dikkatle dağıtır. Köylüler Er Töştük'ün başarısını görünce büyük bir sevinç yaşar. Onun cesaretini, aklını ve yoldaşlarıyla birlikte hareket etmesini takdir ederler. Hep birlikte yemek yer, dinlenir ve kazanın büyülü gücü sayesinde yeniden kuvvet kazanırlar. Er Töştük artık hazırdır. Yanındakilerin önüne geçer ve karşılıklarına çıkacak yeni sınavlara doğru ilerler.

Karadoo ile Kökdöö'nün Karşısında Şafak sökerken Er Töştük, güçlü devler Karadoo ile Kökdöö'nün karşısına çıkar. Konokbay ve dört Maamıt da onun yanındadır. Er Töştük ağır yükleri kaldırır ve savaşa hazırlanır.

Çatışma başladığında bütün gücüyle savaşı. Kökdöö'yü yere serer, ardından Karadoo'yu da yener. Kökdöö'nün askerleri daha fazla direnemez ve teslim olur. Savaş bittikten sonra Er Töştük, cesaretinden dolayı Konokbay'ı ödüllendirir ve onu han yapar. Halk, Er Töştük ile yoldaşlarının zaferini büyük bir sevinçle kutlar. Topraklarda yeniden barış sağlanır. Er Töştük ile Konokbay'ın gösterdiği yiğitlik bütün yörede anlatılır.

Yedi Yıl Sonra Er Töştük yeraltında yedi yıl geçirdikten sonra ailesini ve yurdunu özler. Yeryüzüne çıkabilmek için Alpkarakuş'tan yardım ister. Güçlü kartal onu dağların ve ırmakların üzerinden uçurarak yeryüzüne doğru taşır. Yalnızca kendisine yiyecek verildiğinde dinlenir. Er Töştük yol boyunca dikkatle avlanır ve altın boynuzlu bir geyik yakalar.

Yol üzerinde kuyu gibi kazılmış karanlık bir zindana rastlar. Burada Çoyunkulak adlı devin kırk yıldır hapsedildiğini görür. Er Töştük ona yiyecek verir ve yaralarını iyileştirir. Çoyunkulak da bunun karşılığında Er Töştük'e bağlılığını gösterir. Bundan sonra ikisi birlikte çalışıp güçlenir. Çoyunkulak'ın gücü arttıkça kurnazlığı da gelişir. Böylece Er Töştük'ün karşısına çıkacak yeni sınavlarda ona yardım edecek duruma gelir.

Çoyunkulak Er Töştük'ün Karşısına Çıkıyor Çoyunkulak öfkeyle Er Töştük'ün karşısına çıkar ve atını ister. Vermeyi reddederse onu öldürmekle tehdit eder. Er Töştük, daha önce yaptığı iyilikleri hatırlatır. Fakat Çoyunkulak dinlemez ve üzerine saldırır. İkisi kıyasıya dövüşür. Er Töştük zorlanırken Çoyunkulak giderek güçlenir. Külayım ile Byity yardım etmeye çalışır, fakat yetişemezler. Çoyunkulak Er Töştük'e ağır bir darbe indirerek onu yere serer. Ardından Çalkuyruk'u alıp uzaklaşır. Tam o sırada yavrularıyla birlikte uçan Alpkarakuş Er Töştük'ü görür. Onu yutar, sonra da zarar vermeden yeniden çıkarır. Alpkarakuş'un yardımıyla kendine gelen Er Töştük toparlanır. Çoyunkulak'ın peşinden gitmeye ve onunla yeniden hesaplaşmaya karar verir.

Çoyunkulak'ın Sonu Er Töştük, Çoyunkulak'ın izini sürmeye devam eder. Bu sırada esir düşen Külayım, Çoyunkulak'tan bir çocuk dünyaya getirir. Çocuk intikam için ağlar. Byity, Er Töştük'e yol gösterir. Birlikte tuzaklar kurar ve silahlarını hazırlarlar. Er Töştük yeniden güç kazanır. Çoyunkulak'ın ruhunu koruyan kara koçları bulmak için yola çıkar. Bu koçlar altın bir kuyunun başındadır. Er Töştük, yedi kara yavrunun bulunduğu sandığı çıkarır ve onlarla kıyasıya savaşı. Ardından Çoyunkulak'ı ortadan kaldırır. Çocuk da intikam almak istercesine Er Töştük'e saldırır. Er Töştük onu da öldürür. Byity'nin yardımıyla Çoyunkulak'tan kaynaklanan tehlike böylece tamamen sona erer.

Er Töştük'ün Yurduna Kavuşması Er Töştük, yeraltında geçirdiği yedi yılın ardından sonunda yurduna döner. Byity ile Külayım da özel atlarına binerek onunla birlikte gelir. Yolda Kenjeke ile oğlu karşılıklarına çıkar

ve onları sevinçle karşılar. Er Töştük'ün anne babası oğullarının döndüğünü görünce büyük bir sevinç yaşar. Onun için büyük bir toy düzenlerler. Uzak yakın demeden pek çok kişi törene gelir; yanlarında et, yiyecek ve çeşitli hediyeler getirir. On iki bey bir araya gelip kımız içer. Eski günleri anlatır, geçmişte yaşananları konuşur ve aralarındaki eski kırgınlıklar yüzünden tartışır. Toy boyunca türküler söylenir, kahkahalar yükselir. Herkes Er Töştük'ün sağ salim dönmesinin ve ailesine yeniden kavuşmasının sevincini birlikte yaşar.

KARAKTER ANALİZİ

Er Töştük

Er Töştük, destan boyunca yalnızca gücüyle değil, davranışları ve verdiği kararlarla da kendini gösteren bir kahramandır. Onu tanıdıkça, karşılaştığı her olayın kişiliğinin başka bir yönünü ortaya çıkardığı görülür. Ailesini bulmak için çıktığı yolculuk, onun için sıradan bir yolculuk değildir; yıllar süren ayrılıklar, tehlikeler ve sınavlarla dolu bir mücadeledir. Yeraltına indiğinde karşısına çıkan varlıklarla savaşırken olduğu kadar, dostluk kurarken ve yardıma muhtaç olanlara el uzatırken de gerçek karakterini ortaya koyar. Bu nedenle Er Töştük'ü yalnızca güçlü bir savaşçı olarak değerlendirmek eksik kalır. O, ailesine bağlı, dostlarına güvenen ve karşısına çıkan güçlüklerden yılmayan bir destan kahramanıdır.

Cesur Er Töştük'ün kişiliğinde en belirgin özelliklerden biri cesarettir. Ancak onun cesareti, tehlikeyi düşünmeden üzerine atılmak anlamına gelmez. Karşısındaki gücün büyüklüğünü bilmesine rağmen geri çekilmemesi asıl dikkat çeken yönüdür. Yeraltına indiğinde karşısına çıkan cadılar, devler, ejderhalar ve başka olağanüstü varlıklar onun için büyük tehdit oluşturur. Buna rağmen yolundan dönmez. Çoyunkulak'la karşılaşması, Kökdöo'nün sınavları ve ejderhayla mücadelesi bu özelliğini açıkça gösterir. Yaralandığında ya da yenilgiyle karşılaştığında bile mücadeleyi bırakmaz. Onun cesareti, yalnızca kendisini korumak için değil, ailesini, dostlarını ve başkalarını kurtarmak için de ortaya çıkar. Bu yönüyle Er Töştük, destanın yiğitlik anlayışını temsil eder.

Zeki Er Töştük'ün başarısında yalnızca fiziksel gücünün payı yoktur. Birçok durumda aklını kullanarak karşısındaki tehlikeyi aşar. Özellikle yedi başlı cadıyla karşılaşacağı zaman Çalkuyruk'un öğütlerini dinlemesi, onun düşünerek hareket edebildiğini gösterir. Düşmanını doğrudan güç kullanarak yenmeye çalışmak yerine onun dikkatini başka yöne çekmeyi kabul eder. Kökdöo'nün verdiği görevlerde de aynı özellik görülür. Yarışta, tahıl toplama işinde ve diğer sınavlarda yalnız hareket etmez; çevresindeki dostlarından ve hayvanlardan gelen yardımı değerlendirir. Böylece her sorunu kendi gücüyle çözmek zorunda olmadığını bilir. Er Töştük'ün zekâsı, zor durumda doğru kişiyi dinlemesinde ve elindeki imkânları yerinde kullanmasında kendini gösterir.

Sadık Er Töştük'ün karakterinde bağlılık önemli bir yer tutar. Ailesinden ayrı kaldığı yıllar boyunca onları unutmaz ve sonunda yeniden yurduna dönmek ister. Kardeşlerini aramak için çıktığı yolculuk da bu bağlılığın en açık örneklerinden biridir. Onları bulduğunda yalnızca görevini tamamlamış olmaz; ailesinin yeniden bir araya gelmesini sağlar. Dostlarına karşı da benzer bir tutum içindedir. Kendisine yardım eden Maamıtları yanında tutar ve yolculuk boyunca onların desteğine değer verir. Kûlayım, Kenjeke ve diğer yakınlarıyla ilişkilerinde de bağlılık duygusu öne çıkar. Er Töştük için verilen sözler önemlidir. Bu nedenle onun sadakatı, yalnızca ailesine duyduğu sevgiyle sınırlı değildir; dostluk ve güven ilişkilerinde de kendini gösterir.

Yardımsever Er Töştük'ün yolculuğu boyunca karşılaştığı canlılara ve insanlara karşı gösterdiği davranışlar, onun yardımsever tarafını ortaya koyar. Yeraltında yaralı bir kaplan gördüğünde onun yanından geçip gitmez; hayvanın ayağındaki diken çıkararak hayatını kurtarır. Daha sonra kuyuya düşen ayıya yardım eder ve ateşten zarar görmek üzere olan karınca yuvasını kurtarır. Bu iyiliklerin karşılığında kendisine yardım sözü verilmesi önemli olsa da Er Töştük'ün ilk hareketi karşılık beklemek değildir. Onun için güçsüz durumda olana yardım etmek doğal bir davranıştır. Bu özellik, kahramanlığının yalnızca savaş meydanlarında ortaya çıkmadığını gösterir. Er Töştük'ün insanlara ve hayvanlara karşı merhametli davranması, destandaki kahraman anlayışının insani yönünü de tamamlar.

Kararlı Er Töştük'ün uzun yolculuğunda en çok ihtiyaç duyduğu özelliklerden biri kararlılığıdır. Önüne çıkan sorunlar kısa sürede çözülecek türden değildir. Kardeşlerini bulmak için aylarca yol arar, yeraltına iner ve yıllarca ailesinden uzak kalır. Kökdöo'nün verdiği görevler de onun sabrını ve dayanıklılığını sınar. Bazı mücadelelerde yenilir, yaralanır veya zor durumda kalır. Buna rağmen başladığı işi yarıda bırakmaz. Çalkuyruk'un yardımıyla yeniden toparlanır ve yoluna devam eder. Amacına ulaşmak için gerektiğinde başkalarının yardımını kabul etmesi de kararlılığının bir parçasıdır. Çünkü onun için önemli olan tek başına üstün gelmek değil, başladığı işi tamamlamaktır. Bu nedenle Er Töştük'ün kararlılığı, destan boyunca gelişen kahramanlığının temel özelliklerinden biri hâline gelir.

Paraleller: Er Töştük ile Diğer Destan Kahramanları Arasındaki Paralellikler

Er Töştük ve Alpamış

Özbek ve Kazak başta olmak üzere Orta Asya Türk halkları arasında anlatılan *Alpamış* Destanı'nın kahramanı Alpamış ile Er Töştük arasında özellikle aile, ayrılık ve yurda dönüş açısından dikkat çekici benzerlikler vardır. Her iki kahraman da sevdiklerinden uzak kalır ve uzun süren mücadelelerin ardından yeniden ailesine kavuşur. Er Töştük'ün kaybolan kardeşlerinin izini sürmesi, ailesinin uğradığı sıkıntıları gidermeye çalışması ve sonunda yurduna dönmesi, Alpamış'ın yaşadığı ayrılık ve esaret süreciyle birlikte düşünülebilir. İki kahraman da karşılaştıkları zorluklar karşısında geri adım atmaz ve kendi adlarını yeniden duyurmayı başarır. Ancak Er Töştük'ün hikâyesi çok daha olağanüstü bir dünyaya açılır. Yeraltına inmesi, cadılarla, devlerle ve ejderhalarla karşılaşması onun macerasına farklı bir boyut kazandırır. Alpamış'ın mücadelesinde ise savaş, esaret, aile ve toplum içindeki çatışmalar daha belirgin bir yer tutar.

Er Töştük ve Geser

Moğol, Buryat ve Tibet halkları arasında anlatılan *Geser* Destanı'nın kahramanı Geser ile Er Töştük arasındaki benzerlikler, özellikle doğaüstü güçlerle mücadelede ortaya çıkar. Her iki kahramanın karşısına insanların kolayca baş edemeyeceği devler, canavarlar ve başka güçlü varlıklar çıkar.

Er Töştük'ün yeraltına inerek Kökdöo'nün hâkimiyetine karşı savaşması, Geser'in kötülük güçlerine karşı verdiği mücadelelerle benzerlik gösterir. İki kahraman da yol boyunca yalnız değildir. Er Töştük'e Çalkuyruk ve Maamıtlar yardım ederken Geser'in de mücadelelerinde ona destek olan yardımcıları vardır.

Bu kişiler kahramanın gücünü tamamlar ve zor durumlarda yolunu bulmasına yardımcı olur. İki destanda da kahraman yalnızca kendisini kurtarmak için savaşmaz. Zulüm gören insanların yanında yer alır ve bozulan düzeni yeniden kurmaya çalışır.

Buna karşılık Er Töştük'ün macerasında aile bağları ve kişisel sınavlar daha belirgin bir yer tutar. Geser'de ise toplumu tehdit eden güçlerle mücadele daha geniş bir çerçevede ele alınır.

Er Töştük ve Rustem

Firdevsî'nin *Şehname*'sinde anlatılan Rustem ile Er Töştük arasında en belirgin ortaklık, güçlü ve korkutucu düşmanlar karşısında gösterdikleri yiğitliktir. Her iki kahraman da sıradan insanların karşısında zorlanacağı devler, canavarlar ve güçlü savaşçılarla mücadele eder. Er Töştük'ün Kökdöo'nün verdiği görevleri birer birer tamamlaması, devlerle ve ejderhalarla savaşması, Rustem'in *Şehname* boyunca girdiği zorlu mücadeleleri hatırlatır. İki kahraman için de cesaret kadar dayanıklılık ve akıl da önemlidir. Bunun yanında atlarıyla kurdukları ilişki de dikkat çekicidir. Er Töştük'ün Çalkuyruk'u, yol boyunca ona yalnızca eşlik etmez; tehlikeleri önceden sezerek ona yol gösterir. Rustem'in Rakhş'ı da sahibinin en zor anlarında yanında olan güçlü bir yol arkadaşıdır. Ancak Rustem'in hikâyesinde savaşçı kimliği daha ağır basarken Er Töştük'ün karakteri aile sevgisi, dostluk, merhamet ve sadakat gibi özelliklerle daha geniş bir çerçevede kazanır.

Kenceke

Kenceke, olup bitenleri seyredip kenarda duran biri değildir. Töştük'le evlenme kararını da kendi verir. Onun nasıl biri olduğunu görür ve başkalarının ne düşüneceğine aldırmadan seçimini yapar. Töştük yola çıkacağı zaman da elinden geleni yapar. Yanına alacağı eşyaları hazırlar, Çalkuyruk'u ve Çayingi zırhını onun için ister. Çünkü Töştük'ün gideceği yolun kolay olmayacağını bilir. Kenceke'nin girişimciliği,

sürekli öne çıkmaya çalışmasından değil, gerektiğinde sorumluluk alabilmesinden gelir. Bir sorun çıktığında başkasının çözmesini beklemek yerine elindeki imkânları kullanır. Bu özelliği onu Töştük'ün yanında duran sıradan bir eş olmaktan çıkarır. Kendi kararlarını verebilen, gerektiğinde yol gösteren ve sevdiği kişinin geleceği için çaba gösteren güçlü bir kadın olarak karşımıza çıkar.

Sadık Kenceke'nin Töştük'e olan bağlılığı, hikâyenin en önemli noktalarından biridir. Töştük yeraltına indiğinde onun ne zaman döneceği belli değildir. Buna rağmen Kenceke beklemekten vazgeçmez. Yıllar geçse de verdiği sözü tutar ve Töştük'ün geri döneceğine inanır. Aysalkın'ın ortaya çıkması ve Töştük üzerinde hak iddia etmesi de Kenceke'nin kararını değiştirmez. O, Töştük'ü yalnızca sevdiği için değil, onunla kurduğu bağa inandığı için bekler. Zor zamanlarda insanın yanında kalmanın, güzel günlerde yanında olmaktan daha önemli olduğunu gösterir. Kenceke'nin sadakati büyük sözlerle anlatılmaz; daha çok bekleyişinde, verdiği sözde durmasında ve Töştük'e duyduğu güvende görülür. Bu yüzden onun karakterinde sadakat, gösterişli bir özellik değil, davranışlarına yön veren temel bir değerdir.

Kararlı Kenceke, bir karar verdiğinde kolay kolay geri adım atmaz. Töştük'ü seçmesi de böyle bir kararın sonucudur. Babasının zenginliği, çevresindeki insanların düşünceleri veya Töştük'ün başlangıçta sıradan bir çoban gibi görünmesi onun fikrini değiştirmez. Kendi seçiminin arkasında durur. Aysalkın'la karşılaştığında da Töştük'ün kendi eşi olduğunu açıkça söyler. Bu karşılaşma onun için kolay değildir; karşıdaki kişi güçlü ve doğaüstü bir varlıktır. Yine de korkup kendi sözünden dönmeyiz. Kenceke'nin kararlılığı, herkese karşı çıkmasından değil, önemli gördüğü konularda kendi iradesini korumasından kaynaklanır. Töştük'ün yıllarca süren yolculuğu boyunca da bu tavrı değişmez. Onu seçmiş, ona güvenmiş ve bu kararının sonuçlarına katlanmıştır. Bu nedenle Kenceke, kendi hayatıyla ilgili söz sahibi olan güçlü iradeli bir kadın olarak öne çıkar.

Fedakâr Kenceke, Töştük'ün iyiliği için kendi rahatından vazgeçmeye hazırdır. Töştük'ün yeraltına gitmesi gerektiğinde bunun kolay bir yolculuk olmadığını bilir. Onu yanında tutmak yerine, güvenli bir şekilde hazırlanmasına yardımcı olur. Töştük'e gerekli eşyaları vermesi ve yolculuk sırasında işine yarayacak şeyleri düşünmesi bunun bir göstergesidir. Asıl fedakârlığı ise uzun ayrılığı kabul etmesinde görülür. Töştük'ün yedi yıl boyunca geri dönmeyebileceğini bilmesine rağmen onu beklemeyi göze alır. Bu süre boyunca hayatını onun dönüşüne bağlar. Kenceke için sevgi yalnızca güzel günleri paylaşmak değildir; sevdiği insan zor bir yola çıktığında onun arkasında durabilmektir. Bu yüzden yaptığı fedakârlık, destandaki kadın karakterlerin yalnızca bekleyen kişiler olmadığını da gösterir. Kenceke gerektiğinde kendi mutluluğunu ikinci plana atabilen biridir.

Sezgili Kenceke, karşıdaki olayların nereye varabileceğini düşünmeden hareket etmez. Töştük'ün gideceği yolun tehlikelerini bildiği için onun hazırlıklı olmasını ister. Özellikle yolculuk için gerekli eşyaları düşünmesi, Töştük'ün yalnızca gücüne güvenmenin yeterli olmayacağını anladığını gösterir. Kenceke'nin sezgisi, geleceği görmesinden çok insanları ve durumları doğru değerlendirmesinden kaynaklanır. Töştük'ün başına kötü bir şey gelmesini istemediği için önceden önlem almaya çalışır. Onun bu yönü, Töştük'ün kaba kuvvetle çözemeyeceği sorunlarda önem kazanır. Kenceke çoğu zaman savaşın içinde değildir; fakat savaş başlamadan önce yapılan hazırlıklarda onun etkisi vardır. Bu nedenle destandaki rolü, kahramanın arkasında sessizce duran bir eşten daha büyüktür. Töştük'ün yolculuğunu kolaylaştıran ve onun için doğru zamanda doğru adımı atmaya çalışan bir karakterdir.

Eleman

Eleman, varlıklı, geniş sürülere sahip ve toplum içinde saygınlığı bulunan bir adamdır. Ancak oğullarını birer birer kaybetmesi hayatını değiştirir. Bu olaydan sonra uzun süre büyük bir acı yaşar. Töştük'ün doğumu ise ona yeniden umut verir. Eleman'ın karakterinde hem güçlü hem de zayıf yönler bulunur. Ailesine bağlı olmasına rağmen korktuğu zaman yanlış kararlar verebilir. Servetine ve toplumdaki itibarına önem verir. Özellikle yedi başlı cadıyla karşılaşması, onun korku karşısındaki gerçek karakterini ortaya çıkarır. Bu nedenle Eleman'ı yalnızca iyi veya kötü bir baba olarak değerlendirmek doğru olmaz. O, sevgisi, korkuları, gururu ve yaptığı hatalarla daha insani bir karakterdir.

Açgözlü Eleman, geniş sürülere ve büyük bir servete sahip olmasına rağmen elindekilerle yetinen biri değildir. Malı ve mülkü onun hayatında önemli bir yere sahiptir. Oğullarını kaybettiği dönemde bile sahip

olduğu sürülerden vazgeçmez. Yedi başlı cadıyla karşılaştığında ise canını kurtarmak için bütün servetini teklif eder. Bu durum, onun mal varlığına ne kadar önem verdiğini gösterir. Eleman'ın açgözlülüğü yalnızca çok mala sahip olmasıyla açıklanamaz. Asıl sorun, sahip olduklarını kaybetme korkusunun kararlarını etkilemesidir. Serveti onun için güven ve güç anlamına gelir. Bu yüzden elindeki malları korumaya çalışırken zaman zaman ailesini zor durumda bırakır. Destanda Eleman'ın zenginliği bir avantaj gibi görünse de bazı olaylarda onun en büyük zaaflarından birine dönüşür.

Bencil Eleman'ın bazı davranışlarında kendi çıkarını ailesinin önüne koyduğu görülür. Bunun en açık örneği yedi başlı cadıyla karşılaştığı olaydır. Cadı karşısına çıktığında Eleman büyük bir korkuya kapılır ve canını kurtarmak için onun isteklerine boyun eğer. Cadının Töştük'ü istediğini bilmesine rağmen bileme taşını Kenceke'den alıp ona verir. Böylece kendi güvenliğini düşünürken oğlunun hayatını tehlikeye atar. Bu davranışı onun kötü bir baba olduğunu tek başına göstermez; daha çok korku karşısında sağlıklı düşünemediğini ortaya koyar. Eleman, ailesini sevmesine rağmen zor durumda kaldığında kendi kurtuluşunu önceleyebilir. Bu nedenle bencilliği karakterinin sürekli görülen bir özelliği olmaktan çok, korku ve çaresizlik anlarında ortaya çıkan bir zayıflıktır.

Korkak Eleman, varlıklı ve toplum içinde güçlü bir konuma sahip olsa da kendisinden daha güçlü bir düşmanla karşılaştığında korkuya kapılır. Yedi başlı cadıyla karşılaşması bunun en belirgin örneğidir. Cadı üzerine çıktığında Eleman ona karşı koyamaz ve hayatını kurtarması için yalvarır. Sahip olduğu malları teklif eder, fakat cadının asıl istediğinin Töştük olduğunu anlayınca da direnmek yerine onun söylediklerini yapar. Bu olay, Eleman'ın gücünün tehlike karşısında ne kadar sınırlı kaldığını gösterir. Töştük gibi tehlikenin üzerine yürümek yerine kurtulmanın yolunu arar. Ancak onun korkaklığını değerlendirirken yaşını ve karşısındaki varlığın olağanüstü gücünü de göz önünde bulundurmak gerekir. Eleman sıradan bir düşmanla değil, doğaüstü bir güçle karşı karşıyadır.

Evlatlarına Bağlı Eleman'ın en güçlü taraflarından biri çocuklarına duyduğu sevgidir. Dokuz oğlunun birer birer kaybolması onu derinden sarsar. Karısıyla birlikte uzun süre oğullarını arar, uzak yerlere gider ve onlardan bir haber çıkmasını bekler. Çocuklarının kaybolmasıyla evindeki neşe de kaybolur. Töştük'ün doğması ise bu acının ardından gelen büyük bir umut olur. Daha sonra Töştük'ün kardeşlerini bulup eve getirmesi Eleman'ı yeniden sevince boğar. Oğullarının sağ salim dönmesi, onun için yalnızca aileye kavuşmak değil, yıllardır taşıdığı acının sona ermesi anlamına gelir. Bu yüzden Eleman'ın yaptığı hatalara rağmen çocuklarına karşı sevgisinin güçlü olduğu görülür. Onun baba olarak en belirgin yönlerinden biri, ailesinin başına gelenleri kendi hayatındaki en büyük acı olarak görmesidir.

Gururlu Eleman'ın zenginliği ve geniş sürüleri, toplum içindeki saygınlığının temelini oluşturur. Bu nedenle ailesinin itibarı onun için oldukça önemlidir. Oğullarının yeniden bulunması ve ailesinin kalabalıklaşmasıyla birlikte gururu da yeniden güçlenir. Büyük şölenler düzenlemesi, oğullarının düğünlerine önem vermesi ve toplum önünde ailesinin yerini korumaya çalışması bu özelliğini gösterir. Ancak Eleman'ın gururu bazen onu gereğinden fazla sahiplenici bir hale getirir. İnsanların ailesi hakkında ne düşündüğünü önemser ve saygınlığını kaybetmekten çekinir. Bu yönüyle onun gururu hem güçlü hem de sorun çıkarabilecek bir özelliktir. Eleman için aile yalnızca sevdiği insanlar değildir; aynı zamanda taşıdığı adın ve toplumdaki yerinin de temsilidir.

Çalkuyruk

Çalkuyruk, *Er Töştük* destanında sıradan bir at değildir. Töştük'ün en zor zamanlarında yanında bulunan, ona yol gösteren ve birçok tehlikeden kurtulmasını sağlayan olağanüstü bir yardımcıdır.

Konuşabilmesi, uçabilmesi ve tehlikeyi önceden fark edebilmesi onu diğer hayvanlardan ayırır. Töştük bazen ne yapacağını bilemediğinde Çalkuyruk ona akıl verir ve doğru yolu gösterir.

Özellikle yedi başlı cadıyla karşılaşmadan önce yaptığı uyarılar, onun ne kadar önemli bir yardımcı olduğunu gösterir. Çalkuyruk'un gücü kadar Töştük'e olan bağlılığı da dikkat çeker. Bu nedenle destanda Çalkuyruk, kahramanın yanında duran sadık bir dost, akıllı bir yol gösterici ve zor zamanlarda güvenilebilecek güçlü bir yardımcıdır.

Sadık Çalkuyruk, Töştük'ü yolculuğu boyunca yalnız bırakmaz. En tehlikeli yerlere giderken bile onun yanında kalır. Töştük'ün karşısına güçlü düşmanlar çıktığında kaçıp kendi canını kurtarmaya

çalışmaz. Özellikle yeraltına inerken ve cadıyla karşılaşırken gösterdiği bağlılık dikkat çeker. Töştük ne zaman zor durumda kalsa Çalkuyruk ona yardım eder. Bazen onu taşır, bazen tehlikeye karşı uyarır, bazen de nasıl davranması gerektiğini anlatır. Onun için Töştük yalnızca sırtında taşıdığı bir binici değildir; koruması gereken bir dosttur. Bu yüzden Çalkuyruk'un sadakati, destan boyunca sözlerden çok yaptığı işlerle ortaya çıkar. Töştük'ün başarısında onun yanında olması ve zor anlarda geri çekilmemesi büyük önem taşır.

Akıllı Çalkuyruk'un en belirgin özelliklerinden biri aklıdır. Töştük güçlü bir kahraman olmasına rağmen her tehlikeden yalnızca gücüyle kurtulamaz. Çalkuyruk ise karşısındaki düşmanı tanır, tehlikeyi önceden sezer ve Töştük'e ne yapması gerektiğini anlatır. Yedi başlı cadıyla karşılaşacakları zaman verdiği öğüt bunun en güzel örneğidir. Cadının dikkatini nasıl dağıtacağını, onunla nasıl konuşacağını ve bileme taşını nasıl alacağını ayrıntılarıyla anlatır. Böylece Töştük'ün yalnızca kılıcına güvenmesini engeller. Çalkuyruk'un zekâsı, savaşmaktan önce düşünmesinde görülür. Bu nedenle Töştük'ün gücüyle Çalkuyruk'un aklı birbirini tamamlar. Kahramanın birçok sınavı aşmasında yalnızca hızlı ve güçlü olması değil, Çalkuyruk'un verdiği doğru öğütler de etkili olur.

Cesur Çalkuyruk, tehlike karşısında geri çekilmeyen bir attır. Töştük'le birlikte uzak diyarlara, yeraltına ve düşmanların bulunduğu bölgelere gider. Uçurumlar, dağlar ve geniş ovalar onun için engel değildir. Gerektiğinde kanatlarını açarak Töştük'ü gökyüzünde taşır, gerektiğinde zorlu arazilerden geçirir. Yedi başlı cadının peşlerine düştüğü zaman da korkup kaçmaz. Töştük'ü güvenli bir yere ulaştırmak için bütün gücünü kullanır. Onun cesareti, Töştük gibi savaşmak şeklinde ortaya çıkmaz. Asıl cesareti, kahramanın gireceği tehlikeli yerlere onunla birlikte girmesidir. Bu yüzden Çalkuyruk, destanda yalnızca hızlı bir at değil, sahibinin kaderini paylaşan cesur bir yol arkadaşıdır.

Fedakâr Çalkuyruk, kendi gücünü sürekli Töştük için kullanır. Uzun yolculuklarda onu taşır, yorulduğunda bile görevini sürdürür ve gerektiğinde hayatını tehlikeye atar. Yeraltına iniş sırasında Töştük'ü güvenli bir şekilde götürmesi bunun önemli örneklerinden biridir. Zorlu yolları aşarken kendi rahatını düşünmez. Töştük'ün düşmanlarıyla karşılaştığı zamanlarda da onun yanında kalır. Yarışlarda, savaşlarda ve uzun yolculuklarda gösterdiği çaba, Töştük'ün başarısına doğrudan katkı sağlar. Çalkuyruk'un fedakârlığı, karşılığında bir ödül istememesinden kaynaklanır. Töştük'ün kurtulması ve görevini tamamlaması onun için yeterlidir. Bu nedenle Çalkuyruk, destanda kahramanın yükünü paylaşan ve gerektiğinde kendi gücünden sonuna kadar veren bir yardımcı olarak öne çıkar.

Öngörülü Çalkuyruk yalnızca yaşanan tehlikelere karşı tepki veren bir karakter değildir; çoğu zaman tehlike ortaya çıkmadan önce ne olacağını fark eder. Töştük'ün önündeki yolları ve karşılaşacağı düşmanları önceden düşünür. Özellikle yedi başlı cadıyla ilgili verdiği bilgiler, onun olayların arkasındaki tehlikeyi anlayabildiğini gösterir. Töştük'e yanlış bir adımın onu büyük bir çukura düşürebileceğini söyler ve nasıl ilerlemesi gerektiğini anlatır. Böylece kahramanın düşünmeden hareket etmesini engeller. Çalkuyruk'un bu özelliği, Töştük'ün gücünü doğru zamanda kullanmasına yardımcı olur. Destanda birçok kahraman yalnızca kılıcına veya bileğine güvenirken Çalkuyruk önce durumu anlamaya çalışır. Bu nedenle onun öngörüsü, Töştük'ün yolculuğunda en az hızı ve gücü kadar değerlidir.

Maamıtlar

Maamıtlar, Er Töştük'ün yeraltındaki yolculuğunda ona eşlik eden gizemli ve güçlü yardımcılardır. Töştük'ün karşısına çıkan zorlukları tek başına aşmasına gerek bırakmazlar; her biri farklı bir özelliğiyle ona destek olur. Jeiren Maamıt'ın çevikliği, Jer Tyngshaar Maamıt'ın güçlü یشانması, Kuyun Maamıt'ın hızlı hareket etmesi ve Korogoch Maamıt'ın uzakları görebilmesi, grubun ne kadar farklı yeteneklere sahip olduğunu gösterir. Maamıtlar yalnızca güçleriyle değil, birbirleriyle uyum içinde hareket etmeleriyle de öne çıkar. Töştük'ün yanında olmaları, zor zamanlarda ona destek vermeleri ve tehlikeler karşısında geri çekilmemeleri onları destandaki önemli yardımcı karakterlerden biri hâline getirir.

Sadık Maamıtların en belirgin özelliklerinden biri Töştük'e bağlı kalmalarıdır. Yeraltı dünyası gibi tehlikeli bir yerde onunla birlikte hareket eder ve karşılarına çıkan güçlüklerde onu yalnız bırakmazlar. Töştük'ün yolculuğu uzadıkça karşısına yeni düşmanlar çıkar, fakat Maamıtlar görevlerini bırakıp geri dönmeyiz. Her biri kendi yeteneğini Töştük'ün işine yarayacak şekilde kullanır. Biri hızlı davranırken diğeri

çevresini dinler, başka biri uzaktaki tehlikeleri görür. Böylece hepsi aynı amaç için çalışır. Onların sadakati, Töştük'ün güçlü bir kahraman olmasına rağmen her şeyi tek başına yapmak zorunda olmadığını gösterir. Maamıtlar, ihtiyaç duyduğu anda yanında bulunan gerçek yol arkadaşlarıdır.

Cesur Maamıtlar, yeraltında karşılaştıkları tehlikelerden korkup geri çekilmezler. Töştük'ün geçtiği yollar sıradan yollar değildir; burada güçlü yaratıklar ve ölümcül tehlikeler vardır. Buna rağmen Maamıtlar onunla birlikte ilerlemeye devam eder. Tehlikenin büyüklüğünü bildikleri hâlde görevlerinden vazgeçmezler. Cesaretleri, yalnızca düşmanla doğrudan savaşmalarından kaynaklanmaz. Bilmedikleri bir dünyada ilerlemek, neyle karşılaşacaklarını bilmeden yolculuğa devam etmek de başlı başına bir cesaret ister. Maamıtlar bu korkuyu göze alır. Her biri sahip olduğu özel yeteneği kullanarak gruba katkı sağlar. Böylece onların cesareti, tek başına kahramanlık göstermekten çok, zor durumda birbirlerinin yanında durmalarıyla ortaya çıkar.

Yardımsever Maamıtlar, Töştük'ün yolculuğu boyunca ona destek olmak için ellerinden geleni yaparlar. Her birinin farklı bir yeteneğe sahip olması, yardım ederken farklı yollar kullanmalarını sağlar. Jeiren Maamıt çevikliğiyle, Jer Tyngshaar Maamıt güçlü ısıtmasıyla, Kuyun Maamıt hızlılığıyla, Korogoch Maamıt ise uzakları görebilmesiyle öne çıkar. Bu özelliklerini yalnızca kendileri için kullanmaz, Töştük'ün karşılaşacağı sorunları aşmasına yardımcı olurlar. Böylece grubun gücü tek bir kişinin yeteneğine bağlı kalmaz. Maamıtların yardımseverliği, Töştük'ün işini kolaylaştırmanın ötesine geçer; onun yolculuğunda kendisini yalnız hissetmemesini de sağlar. Zor bir yolculukta yanında güvenebileceği insanların bulunması, Töştük için büyük bir destek olur.

Dayanıklı Maamıtlar, uzun ve yorucu yolculuklarda güçlerini koruyabilen karakterlerdir. Yeraltı dünyasında karşılarına çıkan zorlu şartlara rağmen Töştük'ün peşinden gitmeye devam ederler. Uzun yollar, tehlikeli bölgeler ve karşılarına çıkan güçlü yaratıklar onların ilerlemesini engelleyemez. Dayanıklılıkları yalnızca fiziksel güçlerinden kaynaklanmaz. Zor bir durumda sabırlı davranmaları ve görevlerini bırakmamaları da bu özelliğin bir parçasıdır. Töştük'ün yolculuğu kısa sürede tamamlanmaz; sürekli yeni sınavlarla karşılaşır. Maamıtlar bütün bu süreç boyunca onun yanında kalır. Bu nedenle onların dayanıklılığı, destanın uzun ve zorlu yolculuk anlayışıyla da örtüşür. Yorulduklarında bile yeniden toplanıp yollarına devam etmeleri, Töştük'ün başarısında önemli bir yere sahiptir.

Birlikçi Maamıtların gücü, yalnızca sahip oldukları özel yeteneklerden gelmez. Asıl güçleri, bu yetenekleri bir araya getirerek birlikte hareket etmeleridir. Her Maamıt farklı bir konuda başarılıdır. Biri hızlıdır, biri iyi duyar, biri çeviktir, diğeri uzakları görür. Bu özellikler bir araya geldiğinde ortaya tek başına bir kişinin sahip olamayacağı bir güç çıkar. Töştük'ün yanında bulunurken birbirlerinin eksiklerini tamamlarlar. Bu nedenle aralarında bir rekabetten çok dayanışma vardır. Tehlike ortaya çıktığında herkes kendi görevini yerine getirir ve ortak amaç için çalışır. Maamıtların birlikteliği, destanda güçlü olmanın her zaman tek başına hareket etmek anlamına gelmediğini gösterir. Bazen asıl güç, farklı kişilerin aynı amaç için omuz omuza vermesinden doğar.

Karadoo

Karadoo, Er Töştük destanında kahramanın karşısına çıkan güçlü ve tehlikeli devlerden biridir. Töştük'ün yeraltı dünyasındaki yolculuğunun sonlarına doğru ortaya çıkar ve onun önündeki en ciddi engellerden biri olur. Karadoo yalnızca fiziksel gücüyle değil, savaşçı kimliği ve korkutucu görünüşüyle de dikkat çeker. Kokdoo ile birlikte Töştük'e karşı durur ve onun yeryüzüne dönmeden önce aşması gereken düşmanlardan biri hâline gelir. Ancak Karadoo'nun gücü, Töştük'ün cesareti ve yanında bulunan dostlarının yardımı karşısında yeterli olmaz. Sonunda yenilmesi, destanda kötülüğün ve zorbalığın ne kadar güçlü görünürse görünsün karşısında direnilebileceğini gösterir. Karadoo bu yönüyle, Töştük'ün kahramanlığını ortaya çıkaran önemli bir karşı güçtür.

Güçlü Karadoo'nun en belirgin özelliği gücüdür. Destanda sıradan bir insan gibi değil, Töştük'ün karşısına çıkabilecek kadar kuvvetli bir dev olarak görülür. Fiziksel gücü, onu diğer düşmanlardan ayırır ve Töştük için ciddi bir tehdit hâline getirir. Karadoo'nun gücü sayesinde Töştük'ün karşılaşması gereken son sınavlar daha da zorlaşır. Ancak onun güçlü olması, yenilmez olduğu anlamına gelmez. Töştük kendi gücünü kullanırken Konokbay ve Maamıtların desteğinden de yararlanır. Böylece Karadoo'nun fiziksel

üstünlüğü sonunda kırılır. Karadoo'nun yenilmesi, destanda yalnızca güçlü olmanın yeterli olmadığını gösterir. Güç, akıl, cesaret ve dayanışmayla karşı karşıya geldiğinde üstünlüğünü kaybedebilir. Bu nedenle Karadoo'nun gücü, aynı zamanda Töştük'ün kahramanlığını göstermek için kullanılan önemli bir unsurdur.

Acımasız Karadoo, Töştük'ün karşısına dost olarak değil, savaşmak ve onu ortadan kaldırmak isteyen bir düşman olarak çıkar. Bu nedenle onun davranışlarında merhametten çok sertlik ve tehdit vardır. Töştük'ün yeryüzüne dönmesine engel olmak isteyen güçlerin yanında yer alması, onu tehlikeli bir karakter hâline getirir. Karadoo'nun karşısındaki kişiye acılamaması, dev kimliğinin korkutucu tarafını güçlendirir. Özellikle Töştük gibi ailesine ve sevdiklerine kavuşmak isteyen bir kahramanın önünü kesmesi, çatışmayı daha önemli hâle getirir. Karadoo'nun acımasızlığı onu yalnızca güçlü bir düşman olmaktan çıkarıp aşılması gereken bir kötülük hâline getirir. Ancak sonunda Töştük tarafından yenilmesi, onun uyguladığı gücün karşısında daha büyük bir iradenin bulunduğunu gösterir.

Tehlikeli Karadoo, Töştük'ün karşısına çıktığında sıradan bir düşman değildir. Dev olması ve savaş gücü, onu ciddi bir tehdit hâline getirir. Töştük'ün yıllar süren yeraltı yolculuğunun sonunda böyle bir düşmanla karşılaşması, hikâyedeki gerilimi artırır. Karadoo'nun varlığı bile Töştük için dikkatli olmayı gerektirir. Çünkü kahramanın karşısında yalnızca tek bir düşman değil, onunla birlikte hareket eden başka güçler de vardır. Bu nedenle Karadoo, Töştük'ün cesaretini ve savaş yeteneğini sınanan karakterlerden biridir. Onun tehlikeli olması, sadece güçlü olmasından değil, Töştük'ün önündeki hedefi doğrudan tehdit etmesinden kaynaklanır. Töştük'ün ailesine ve yurduna dönmesi için Karadoo'yu aşması gerekir. Böylece Karadoo, yolculuğun sonundaki önemli engellerden biri olur.

Savaşçı Karadoo'nun karakterinde savaşçılık önemli bir yer tutar. Töştük'ün karşısına çıktığında sorunları konuşarak çözmeye çalışan biri değildir; gücünü savaşta kullanır. Onun için mücadele, karşısındaki kişiyi ezmek ve üstünlüğünü kabul ettirmek üzerinden ilerler. Bu nedenle Töştük ile karşılaşması iki farklı gücün çarpışmasına dönüşür. Karadoo fiziksel üstünlüğüne güvenirken Töştük hem kendi cesaretinden hem de yanında bulunan dostlarından yararlanır. Savaşın sonunda Karadoo'nun yenilmesi, onun savaşçı yönünü değersizleştirmez; aksine Töştük'ün ne kadar zorlu bir rakiple karşı karşıya olduğunu gösterir. Karadoo'nun savaşçı kimliği, destandaki kahramanlık anlayışının karşı tarafındaki gücü temsil eder. Onun yenilmesiyle Töştük'ün yeryüzüne dönüşünün önündeki büyük engellerden biri ortadan kalkar.

Gururlu Karadoo'nun güçlü bir dev olması, kendisine ve sahip olduğu güce güvenmesini beraberinde getirir. Böyle bir güce sahip olan birinin karşısındaki insanları küçümsemesi ve kendi üstünlüğünden emin olması doğaldır. Karadoo da Töştük'ün karşısında geri adım atmak yerine gücüne güvenerek mücadele eder. Ancak bu güven, sonunda onun zayıf noktasına dönüşür. Töştük'ün cesaretini ve yanında bulunan yardımcıların gücünü yeterince hesaba katmaz. Kendisini üstün gördüğü için karşısındaki tehlikeyi küçümser. Sonunda yenilmesi, aşırı gururun insanı yanıltılabileceğini gösterir. Karadoo'nun hikâyedeki yeri bu açıdan önemlidir: Büyük güce sahip olmak tek başına zafer getirmez. Karşısındaki kişiyi küçümseyen ve kendi gücüne fazla güvenen biri, beklemediği anda yenilebilir.

TEMALAR

Kahramanlık

Er Töştük destanında kahramanlık, Töştük'ün başından geçen olayların merkezinde yer alır. Töştük daha küçük yaşlardan itibaren cesareti ve gücüyle dikkat çeker. Büyüdüğünde ise ailesinin kaybolan oğullarını bulmak için yola çıkar. Bu yolculuk onun için kolay değildir. Uzak diyarlardan geçer, yeraltına iner, cadılarla, devlerle ve ejderhalarla karşılaşır. Her karşılaşmada yeni bir tehlikeyle yüzleşmesine rağmen yoluna devam eder. Kardeşlerini bulma isteği, onu bu zorlu yolculukta ayakta tutan en önemli güçlerden biridir.

Töştük'ün kahramanlığı, başkalarına yardım ettiği zamanlarda da görülür. Yaralı bir kaplanla karşılaştığında onu bırakıp gitmez; hayvanın ayağındaki diken çıkarır. Daha sonra bir ayıyı kuyudan kurtarır ve karıncaları ateşten korur. O anda yaptığı iyiliklerin ileride kendi işine yarayacağını bilmez. Buna rağmen yardım eder. Destanın bu kısmı, Töştük'ün nasıl bir kahraman olduğunu anlamak açısından önemlidir.

Yeraltına indiğinde karşılaştığı tehlikeler daha da büyür. Kokdoo'nun zulmü altında yaşayan insanların durumunu görür ve onların kurtulmasına yardım eder. Bu sırada kendi hayatını da tehlikeye atar. Yedi başlı cadı, devler ve ejderhalar karşısında geri çekilmez. Çalkuyruk'un akli, Maamıtların yardımı ve Alpkarakush'un desteği ona güç verir. Fakat bütün bu yardımlara rağmen mücadeleye giren ve karar veren kişi Töştük'tür.

Töştük'ün kahramanlığı sonunda ailesine dönmesiyle tamamlanır. Yedi yıl süren ayrılığın ardından yurduna kavuşur ve ailesini yeniden bir araya getirir. Bu nedenle destanda kahramanlık, Töştük'ün gücünden çok zorluk karşısında ayakta kalması, sevdikleri için mücadele etmesi ve başkalarının yardımına koşması üzerinden anlatılır.

Örnek Sahne: Töştük'ün ejderhayla karşılaşması, destandaki kahramanlık anlayışını açıkça gösteren sahnelerden biridir. Alpkarakush'un yavrularına yaklaşan doksan arşınlik ejderhayı gördüğünde Töştük korkup geri çekilmez. Kılıcını çeker ve doğrudan ejderhanın üzerine gider. Ejderha ağzını açıp yavrulara doğru ilerlerken Töştük bütün gücüyle saldırır ve onu ikiye böler. Böylece yalnızca kendisini değil, savunmasız yavruları da kurtarır. Bu sahnede Töştük'ün cesareti açıkça görülür. Karşısındaki yaratığın kendisinden çok daha büyük ve güçlü olmasına rağmen mücadeleden vazgeçmez. Onun için önemli olan kendi canını kurtarmak değil, tehlike altındaki canlıları korumaktır. Bu yüzden ejderha sahnesi, Töştük'ün kahramanlığını anlatan en güçlü örneklerden biridir.

Adalet

Töştük'ün yolculuğu boyunca karşısına çıkan kötülükler sadece onun hayatını etkilemez. Cadılar, devler ve zalim hükümdarlar hem Töştük'ün hem de çevresindeki insanların karşısına çıkar. Töştük böyle durumlarda geri çekilmek yerine düşmanlarının karşısına geçer. Çünkü bir batırdan beklenen yalnızca kendi başının çaresine bakması değildir; ailesini, yakınlarını ve halkını da korumasıdır. Bu düşünce, Kırgız destanlarında sıkça görülen kahraman tipinde önemli bir yere sahiptir. Töştük'ün yaptıkları da bu anlayışla örtüşür. Onun mücadelesi boyunca haksızlığa uğrayanların yanında durduğunu ve kötülük yapanların karşısına çıktığını görürüz.

Çoyunkulak olayında bunu daha açık görebiliriz. Çoyunkulak, Töştük'ün Çalkuyruk'unu zorla alır, ona saldırır ve Külayım'ı da yanında götürür. Töştük bütün bunların ardından onun peşine düşer. Byity'nin yardımıyla Çoyunkulak'ın canının bağlı olduğu sırrı öğrenir ve sonunda devi ortadan kaldırır. Böylece hem Külayım'ı kurtarır hem de kendisine ve sevdiklerine zarar veren tehlikeyi sona erdirir.

Kokdoo'ya karşı mücadelesinde de benzer bir durum vardır. Töştük, Kokdoo'nun baskısına boyun eğmez ve onun karşısında durur. Sonunda Kokdoo yenilir, askerleri teslim olur ve bölgeye yeniden huzur gelir. Bu olaylarda adalet, bir mahkeme ya da yazılı bir kanunla sağlanmaz. Haksızlık yapanın karşısına çıkılır, kötülük ortadan kaldırılır ve bozulan düzen yeniden kurulur.

Örnek Sahne: Töştük'ün Çoyunkulak'ın peşine düşmesi, adalet temasını gösteren en belirgin sahnelerden biridir. Çoyunkulak, Töştük'ü yaralayıp Çalkuyruk'u elinden aldıktan sonra kaçıp gider. Bununla da kalmaz, Külayım'ı yanında götürür. Töştük bu olayın ardından Çoyunkulak'ın peşini bırakmaz. Byity'nin yardımıyla devin gücünün nerede saklı olduğunu öğrenir. Altın kuyuda bulunan yedi kara yavruyu ortadan kaldırınca Çoyunkulak'ın gücü de tükenir ve sonunda dev yenilir. Böylece Töştük hem Çalkuyruk'unu ve Külayım'ı geri kazanır hem de Çoyunkulak'ın verdiği zarara son verir. Bu sahnede adalet, Töştük'ün yapılan kötülüğe sessiz kalmaması ve bozulan düzeni yeniden kurmasıyla ortaya çıkar.

İyilik ve Karşılık

Töştük'ün yaptığı iyilikler, daha sonra kendi karşısına çıkar. Fakat o, yardım ettiği canlılardan bir gün karşılık bekleyerek hareket etmez. Karşısındaki zor durumdaysa elinden geleni yapar. Bunun en açık örneklerinden biri yaralı kaplanla karşılaştığı bölümdür. Kaplanın ayağına diken batmıştır ve acı içinde kıvrınmaktadır. Er Töştük hayvana yardım eder, dikenini çıkarır ve yoluna devam eder. Kaplan da ona bir bıyık verir. İhtiyacı olduğunda bu bıyığı yakmasını ve kendisini çağırmasını söyler.

Daha sonra Er Töştük bir kuyunun içinde mahsur kalmış ayıyı görür. Ayıyı orada bırakmaz, onu kuyudan çıkarır. Ayı da ona kendi bıyığından verir. Er Töştük'ün yaptığı bu iki yardımın arasında büyük bir fark yoktur. İkisinde de karşısındaki canlının zor durumda olduğunu görür ve yardım eder. Asıl önemli olan, yaptığı iyiliğin daha sonra işe yaramasıdır.

Karıncaların olduğu olay bu düşünceyi daha da belirgin hâle getirir. Er Töştük, ateşe kapılan karınca yuvasını görünce onları kurtarır. Aradan zaman geçtikten sonra dokuz çuval tahılı toplaması gerektiğinde işi tek başına yapamaz. Tam o sırada karıncalar yardımına gelir. Hep birlikte tahılları toplarlar ve son çuvalı da zamanında yetiştirirler. Er Töştük'ün daha önce önemsemeden yaptığı yardım, bu kez onun hayatını kurtarır.

Alpkarakush'un yavrularını kurtarması da aynı şekilde sonuçlanır. Er Töştük, ejderhanın yavrulara saldırdığını görünce beklemez ve ejderhayı öldürür. Daha sonra Alpkarakush onun karşısına çıkar. Yavrularını kurtaran kişinin Er Töştük olduğunu anlayınca ona zarar vermek yerine dost olur ve yardımını esirgezmez.

Bu olayların hepsinde aynı düşünceyi görmek mümkün: Er Töştük iyilik yapar, zamanı geldiğinde yaptığı iyilik karşısına çıkar. Destanda iyilik hemen ödüllendirilmez. Bazen aradan uzun bir zaman geçer ve insan yaptığı şeyi bile unutabilir. Fakat zor bir anda o iyilik yeniden ortaya çıkar. Bu yüzden iyilik ve karşılık teması, Er Töştük'ün yolculuğunda önemli yere sahiptir.

Örnek Sahne: Er Töştük'ün karıncaları ateşten kurtardığı sahne, iyilik ve karşılık temasını en açık biçimde gösterir. Yolculuğu sırasında bir karınca yuvasının ateş içinde kaldığını görür. Küçük canlıların kaçmaya çalıştığını fark edince onları kendi hâline bırakmaz ve ateşi söndürerek karıncaları kurtarır. O sırada yaptığı iyiliğin ileride kendisine döneceğini düşünmez. Ancak daha sonra Kokdoo'nun verdiği sınavlardan birinde dokuz çuval tahılı toplaması gerekir. Çuvalların her biri farklı yerlere dağıtılmıştır ve zamanı çok azdır. Tam bu sırada daha önce kurtardığı karıncalar ortaya çıkar. Hep birlikte tahılları toplamaya başlar ve son çuvalı da zamanında yetiştirirler. Böylece Er Töştük'ün daha önce karşılıksız yaptığı küçük bir iyilik, zor durumda kaldığı anda büyük bir yardıma dönüşür.

Dostluk

Er Töştük'ün onun her zorluğu tek başına aşmadığını görürüz. Yanında ona güvenen ve gerektiğinde yardım eden dostları vardır. Bu kişiler ve varlıklar, Töştük'ün en zor anlarında ortaya çıkar. Bu nedenle dostluk, yolculuğun önemli bir parçasıdır.

Çalkuyruk ile Er Töştük arasındaki bağ bunun en belirgin örneğidir. Çalkuyruk, sadece Er Töştük'ü taşıyan bir at değildir. Tehlikeleri önceden fark eder, ona yol gösterir ve yanlış bir karar vermemesi için uyarır. Cadıyla karşılaşmadan önce verdiği öğütler sayesinde Er Töştük büyük bir tehlikeyi atlattır. Er Töştük de Çalkuyruk'un sözlerine güvenir ve onun uyarılarını dikkate alır. Aralarındaki bağın temelinde karşılıklı güven vardır.

Maamıtlar da Er Töştük'ün yolculuğunda onu yalnız bırakmaz. Jeiren Maamıt'ın çevikliği, Jer Tyngshaar Maamıt'ın güçlü işitmesi, Kuyun Maamıt'ın hızı ve Korogoch Maamıt'ın uzakları görebilmesi farklı durumlarda işe yarar. Hepsi aynı şeyi yapmaz; her biri kendi yeteneğiyle gruba katkıda bulunur. Böylece Er Töştük'ün karşısına çıkan sorunlar birlikte aşılr.

Alpkarakush ile Er Töştük arasındaki dostluk ise bir iyilikle başlar. Er Töştük, ejderhanın saldırısından Alpkarakush'un yavrularını kurtarır. Alpkarakush bunu unutmaz ve daha sonra Er Töştük'e yardım eder. Aralarında önceden kurulmuş bir yakınlık olmamasına rağmen, yapılan iyilik zamanla güvene dönüşür.

Destadaki bu ilişkiler, dostluğun sadece beraber vakit geçirmek olmadığını gösterir. Gerçek dostluk, insanın zor durumda kaldığında yanında birini bulabilmesidir. Er Töştük'ün yolculuğu boyunca Çalkuyruk'un, Maamıtların ve Alpkarakush'un ona destek olması da bunu açıkça gösterir. Onların yardımı sayesinde Er Töştük birçok tehlikeyi daha kolay aşar ve yoluna devam eder.

Örnek Sahne: Er Töştük ile Çalkuyruk arasındaki dostluğu gösteren en güzel sahnelerden biri, cadıyla karşılaşmadan önce yaşanır. Er Töştük ne yapacağını düşünürken Çalkuyruk onu uyarır ve cadının karşısında nasıl davranması gerektiğini anlatır. Ona doğrudan saldırmak yerine sakın konuşmasını, cadının dikkatini başka yöne çekmesini ve fırsat bulduğunda taşı alıp uzaklaşmasını söyler. Er Töştük, Çalkuyruk'un sözlerine güvenir ve onun söylediklerini uygular. Böylece karşısındaki tehlikeyi güç kullanmadan aşmayı başarır. Bu sahne, Çalkuyruk'un Er Töştük için yalnızca bir yol arkadaşı olmadığını gösterir. Çalkuyruk onun zor anlarında aklına güvendiği, sözünü dinlediği gerçek bir dosttur.

Gizemli Dünya

Er Töştük'ün yolculuğunda gerçek dünyanın sınırları bir noktadan sonra ortadan kalkar. Yeraltına indiğinde karşısına aldığı dünyadan çok farklı bir hayat çıkar. Orada dağlar, nehirler, ovalar, ağaçlar ve hayvanlar vardır; fakat bu dünyanın içinde olağanüstü varlıklar ve açıklanması zor güçler yaşar. Er Töştük'ün karşılaştığı olaylar, destanın gizemli tarafını oluşturan en önemli unsurlardan biridir.

Yeraltı dünyasına inişi bu açıdan özellikle önemlidir. Çalkuyruk, Er Töştük'ü yerin derinliklerine götürür ve aşağıda bambaşka bir dünyanın bulunduğu ortaya çıkar. İlk başta karanlık ve bilinmeyen bir yere gelen Er Töştük, ilerledikçe buranın da kendi düzeni olan geniş bir dünya olduğunu görür. Burada dört Maamıt ile karşılaşır. Her birinin diğerlerinden farklı bir yeteneği vardır. Bu karşılaşma, yeraltındaki dünyanın sıradan insanların yaşadığı yerlerden ne kadar farklı olduğunu gösterir.

Destanda doğaüstü varlıklar da önemli bir yer tutar. Yedi başlı cadı, devler ve ejderhalar Er Töştük'ün karşısına çıkan en tehlikeli varlıklardır. Bunların yanında Alpkarakush gibi Er Töştük'e yardım eden olağanüstü yaratıklar da vardır. Alpkarakush'un dev bir kuş olması, yavrularını ejderhadan koruması ve daha sonra Er Töştük'e yardım etmesi, bu dünyanın yalnızca kötülüklerden oluşmadığını gösterir.

Çalkuyruk'un konuşması ve uçabilmesi de aynı dünyanın bir parçasıdır. Er Töştük onun öğütlerini dinler ve çoğu zaman bu sayede tehlikeleri aşar. Böylece hayvanlar, insanlar ve doğaüstü varlıklar aynı hikâyenin içinde bir araya gelir.

Gizemli dünya teması, Er Töştük'ün bilmediği yerlere girerek yeni varlıklarla karşılaşmasını anlatır. Bu dünya onun için hem tehlikelerle doludur hem de yeni dostlukların kapısını açar. Destanın olağanüstü havası da büyük ölçüde bu dünyadan gelir.

Örnek Sahne: Çalkuyruk kanatlarını açıp aşağı doğru süzöldüğünde Er Töştük kendini karanlığın içinde bulur. Bir süre ne önünü ne de arkasını görebilir. Sonra karanlık yavaş yavaş açılır. Karşısında dağlar, geniş düzlükler, nehirler ve ağaçlarla dolu bir ülke belirir. Er Töştük şaşkınlıkla etrafına bakar. Yerin altında da yeryüzündekine benzeyen bir hayat vardır. Fakat burada her şey ona yabancısıdır. Bir süre sonra dört Maamıt ile karşılaşır. Her birinin kendine özgü bir gücü vardır. Er Töştük, böyle bir yerde daha nelerle karşılaşacağını bilmeden yoluna devam eder.